

भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

वर्ग संख्या

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

रा०पु०/ N.L. 38

IE

894.8132

ve 256 m

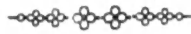
MGIPK—II LNLC/67—3-1-68—1,50,000

సరస్వతీగ్రంథమండలి;

నాటకానుబంధములు 1.

మార్కం.డేయ నాటకము.

గ్రంథకర్త:-

పింగళి వేంకటనరసయ్యగారు.

1 St. Edition; 1923.

ప్రకాశకులు:-

అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి,

సరస్వతీగ్రంథమండలి.

రాజమహేంద్రవరము.

సర్వస్వామ్యసంకలితము

వెల 0—12—0

15-11
P. 11-11-11
A-11-11-11
SELF LISTED
94.8132
ve 2567m

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

బ్రహ్మ సృష్టికర్త.

2 ద్వారపాలకులు బ్రహ్మమందిరమునకు సుండువారు

మృకండుడు మార్కండేయుని శంఖి యగుచున్న

ఇద్దఱుమునులు మృకండుమిత్రులు

నారదుడు త్రిలోకనాథుని

మృకండుశిష్యుడు మునికుమారుడు

కణ్వండు ఒకా నొకఱును.

భట్టజీవీతులు

వేంకటచైతులు

} కాశీపురవాసు లగు బ్రాహ్మణులు

శారద్యుడు

మైత్రేయుడు

గాలపుడు

} కణ్వశిష్యులు

మార్కండేయుడు మృకండునికుమారుడు (శివపూజాధరంధరుడు)

విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి

వసిష్ఠుడు దేవర్షి

భృంగిరిటుడు ఈశ్వరదూత

శంకరుడు శైలానవాసుడు

దీర్ఘకర్ణుడు

వక్రనాసుడు

} మార్కండేయుని కొర కంపబడిన యమదూతలు

యముడు పాపులశిక్షించువాడు

చిత్రగుప్తుడు యమలోకమండలిలెక్కలువ్రాయు కరణము

మఱికొందఱు మమభటులు

స్త్రీలు.

సకస్వతి బ్రహ్మరాణి

గౌరి శంకరుదేవి

మరుద్వతి మృకండుపత్ని

ఇద్దరుఱును కాంతలు మృకండువర్ణశాల కేతెంచివమార్గస్థులు

N.B. లెక్క కెక్కుడై నను నిరుపదిమందితోనిరభ్యంతరముగ

బ్రదర్శింపవచ్చును

విజ్ఞప్తి.

పూజ్య లగుభామాభిమానులారా !

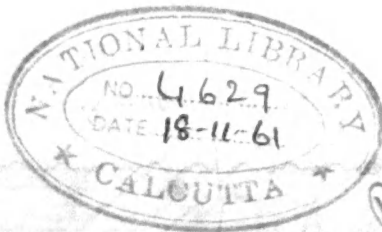
చ. ఎఱుంగను లక్షణం బనగ నెట్టిదో కావ్య పురాణ గాథలక
బరిచయ మింత లేదు పొరఁ బాటులు మెండుగ సుండవచ్చు ధీ
వరులకు మెప్పుఁ గూర్చుఁ గలపాటి రసజ్ఞు యేనిఁ గానరా
దరయఁగఁ గాని సాహృద యు లై తిలకింతు రటంచు వ్రాసితిక.

ఇయ్యది లిఖితరూపమున నాయనుమతిఁ గాని ప్రకాశకుని
యనుమతిఁ గానిగై కొనక ప్రదర్శింపఁబడఁ గూడదు.

ప్రదర్శనానుకూల మని యెంచిననాటకసమాజకులు, తాము వ
లసినవిషయముల నా కెఱింగింతు రేనికృతజ్ఞుడ నై ప్రత్యుత్తర మం
పింతును. నారద పాత్రకు ఆమాస్థలములందు, “భజగోవిందం” అని ము
ద్రించి వరుసనెఱుబరులు గల అనుబంధములలోఁ జేర్చినప్రచేశములకడ
భజగోవిందశ్లోకములు పఠించునది యని కోరుచున్నాను.

ఁలూరు. }
17-5-23. }

ఇట్లు
పింగళి వేంకటనరసయ్య.

కృతి సమర్పణము

శా. శ్రీ కాద్యు పయోనిశ్చి, విజయు లక్ష్మీ నాయకున్, నెరిచు
 ర్దీకా రణ్య దవాస లాయిత ఘనశ్రీ విభ్ర మాన ద్భునిన్
 గాకు ధన్వయ దుగ్ధ వానినిధి రాకా పూర్వ శీతాంశు స్వ
 ర్దీకా రాతి నిశాచ రాంతకుఁగృహ లోలాత్ము నేనించెదన్.

క. రామా! జగద భిరామా! రామా!

సుగుణాల లామ రాజుల

లామా! రామా! త్రిజగ న్ముతసు తామా!

కృతి సందుకొనవెంఘు వెంశముడే!

ఉ. భక్త వశీకృ తుండును గృహవ రంత్రుఁ డటంచుఁ బల్కు నా
 గోక్తులు నెమ్మదిం దగుల నోరఘు వంశ శతాంశ నేను నీ
 భక్తుడ నై తరింపఁగ నుపాయ మీ కొండు హింప రామి, గా
 శక్తి కొలంది నీచును మొసంగెద మంగళ మూర్తి గానువా!

మ. శివ చారిత్ర మటన్న, సంతస మెదన్ జెల్వారఁ గాఁ దత్కథల్
 శ్రవణానంద ముగాఁగ విందు, వరు పాశ స్వయంబు నన్ సీగు నీ
 శివ లీలా స్థుక మైన కబ్బముఁ గృత్ జీకూర్చితన్ భక్తుడన్.
 భవ బంధంబులఁ ద్రెంపి బోవుము శృపా పారీణతన్ గాఢువా!

గీ. శవ్య లే కలనో! లేక యొప్పులే క

లనో! విమ ర్శింపఁ జాల. మే ల్తఱుకు రన్న

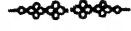
మైన నొక గాఢ రాయి యైవను, సమాన

భాజ నముఁ గాదె? నీవృష్టి పథము నందు.

యువ్మచ్చుణదాసుఁడు.

పింగళి వేంకటవరసయ్య.

తస్మాష్టల పట్టిక

చేతి. పక్క. క్రి.	తే. పు.	బి. పు.
కృతిసమ		
రసము		
గీతము	2	అహో
3	10	విభాండుని
8	1	ఇంతకుమున్నెప్పుడు
12	7	పూర్వపుణ్యముండి
13	19	ఆయుర్దాయపు
	24	పూజ
26	14	సకృతాత్మ
27	16	మృకండాశ్రమంబు
30	13	స్మర
	25	బలుకుదురా ? దీనికిన్
33	25	మృకండా
36	10	గణితవరుసకు
41	2	విభాండమారా !
47	22	నమ్రతకంఠేశ్వరుడు
49	26	కికరుల
54	2	మిశ్రరాధి
	3	దిపుర
	15	ఇంకనుపోయెద
57	10	విచారిచెడఁబిలిపిపుము
	14	విరుగోపేతలు
59	22	దారల
	25	నొప్పెరా ?

పేజీ,	పంక్తి.	తెప్ప.	ఒప్ప.
59	2	తలంచితిమో	తలంచితివా
65	21	మారెడుదళ మే	బిల్వపత్ర మే
67	9	యోరీరీ	యోరీరి
	14	యుమామహేశ ! నోజ	యుమామనోజ !
	15	పురష	పురుష
	18	హృదయయును	హృదయమును
	22	నీయామీటలు	నీయామాటలు
71	19	నిన్నుపవ్వడే	నిన్నిపవ్వడే
74	14	పీడుగో	ఇడుగో
75	11	తానకినాను	తావకినాను.

“శ్రీరామచంద్రపరమాత్మజేనమః”

(నాం ది)

శా. శ్రీకంఠుండు సమస్తలోకజనసం నేవృండు భక్తావన
శ్రీకళ్యాణవణుండు మానితదయా సింధుండు మాభర్త గం
గాకల్లోలవతీలసచ్చిరుండు మార్కండేయసంగతా
స్వాకారప్రభ నిర్జితాంతకుండు మీ కై శ్వర్గముల్ గూర్చుతన్.
(నాంద్యగమున సూత్రధారుండు ప్రవేశించి)

సూ:—అహా! ఏమి నాభాగ్యము.

శ్రీ. సశ్యవాక్యంబు పగిరి నిష్కలుష మగుచు
సజ్జనుని మానసంబటు చల్ల నగుచు
నిరుపమానంద సంధా నకరణి సరణి
నలరుసభః గాంచ దృక్పర్వ మగుచు నుండె.

కాలచారణ మేటికి (తారవంకజూచి) మారిమా! యిటురమ్ము.

మా:—(ప్రవేశించి) బావా! ఏమి నెలవు?

సూ:—నకలకలాప్రవీణు లగునీసదస్యుల నీక్షించుచుండియు, “ఏమి నెల”వని యడుగు చుంటివా?

మా:—శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరులశిష్యుం డగుపింగళి వేంకటాచరసయా
మాత్ముండు రచించిన మార్కండేయనాటకప్రదర్శనమునకు, వల
యుపాత్రలు నలంకరింప నియమించితిగి కద?

సూ:—అగును. తగినయేర్పాటులఁ జేసితివా?

మా:—సర్వము సమకూర్చితిఁ గాని, తమచే గారివింపఁబడుచున్న, యా
నందుండు, వైరిప్రేరేపణమునఁ బ్రతికక్షి యై, మనప్రదర్శనము
విఘ్న మొనర్ప యత్నించు చుండినట్లు వింటిని.

సూ:—అతఁ డట్లుగువాఁ డని, యీవఱకే యెఱుఁగుదును. అందుచే

తనే గౌరవించు చుంటిని. దుష్టులతోఁ గలహించుటకంటెఁ జెలిమి
యొనర్చి సాధ్య మైనంతవఱకుఁ సన్మార్గమునఁ బ్రవేశపెట్టు టుచి
తలఁపఁముగద ! కానిమ్ము యెవనిదుర్మార్గము వానినేజెరచును.
ధర్మపక్షపాతి యగుభగవంతుఁడు లేడా? ఇంక నీ వరిగి, వ్యుక్తండా
దిభూమికల బ్రహ్మలోకమునఁ బ్రవేశపెట్టుము. నే నింతలో సర్వ
కార్యసిద్ధి కై, కవియిష్టదైవమును సంస్కరించి వచ్చెద.

మా:—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

సూ:—(అంజలిఘటించి)

మ. దురహంకారరజ స్తమాదిఖలచి శ్చుల్ గాంచఁ గా నేనిశీ

కర మై దీరజనాఘరక్షణకళా ఖండప్రకాశంబు నై

స్థిర మై పావలతాలవిత్ర ము దే దీప్యప్రభాపూర్ణ మై

పరగణ లోకము లేలునీకగుణ మా పైఁ జూచవే ! మారుతీ !

(నమస్కరించి, నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రస్తావన.

“కీరామచంద్రపరమాత్మ నేః మః”

మార్కం డేయ నాటకము.

—❖❖❖❖❖—

(ప్రథమాంకము. 1 వ రంగము.)

(సత్యలోకము, బ్రహ్మమందిరము.)

(సవేశము మృకండుహహర్ని, మతియు నిద్దఱు)

(అనుబంధము-1)

ఋషులు:—(1-2 శ్లో) (మృకండుఁడు) ఓహో! బ్రహ్మమందిరద్వారమును సమీపించితిమి.

ద్వార:—మహానుభావు లగుసంయమిగ్రామల కభివాదము.

ఋషు:—కళ్యాణం భూయాత్

ద్వార:—మహాత్ము లరుదెంచుటకుఁ గారణ ముండకమానదు.

మృకం:—సర్వజగదుత్పత్తి, స్థితి, లయకారణభూతుఁ డగు, పరమేశ్వరి, దర్శనము ననానందించుటయె.

ద్వార:—మహాభాగ్యము. నిరాటంకముగఁ బోయి దర్శింపుఁడు

[శ్రుతులు దేరవఁబడును, తెల్లతామరగద్దెపై సరస్వతీచతుర్భుజులు గోచరింతురు, వారి కెగుట నొకగంట (వేలాడు చుండును)]

ఋషు:—సత్యలోకేశ్వరా! వాణిమనోహరా! నమస్తే! నమస్తే!

(అని యిద్దఱుమునులు లోనఁ బ్రవేశింతురు, మృకండుఁడుఁ జనఁ బోవ, వేలాడుగంట మోగెను)

ద్వార:—(మృకండునొప్పి) హానివరా! తుమింది, యిచ్చట నేయాగుఁడు.

మృకర:—(వెల్లఁబోయి) కారణ మేమి ?

ద్వార[1]:—“అవుత్రీస్యగతిర్నాస్తి” అను నారోప్యై దామెఱింగివ
దేశద? అట్టిసంతానహీను లరుడెంచి, యీపవిత్రద్వారము .దాట
నెంచినపు డీగంట, తనంతఁ దానె మ్రోగుచుండఁటయు, మేమవ్వారి
నడ్డగించుటయు, స్వభావము. ఇప్పటినినాదసూచకమున, మీరట్టి
వారిని, పోవల దని కోరుచుంటిమి. దయ యుంచి, తా మావలిగు
వ్యముకడ నిలుపుడు.

మృ:—(భిన్నుఁ డై యావల కేగును)

బ్రహ్మ:—(లోని కేగినవారిలో) ఓహో! పరిమళపోధనులా! విచ్చేసి,
సుఖాసీనులు కండు.

ఋషు:—(కూరుచుందురు)

బ్రహ్మ:—భవత్సంకల్పితసకలకార్యములుఁ జక్కఁగ నెరవేరుచుండెనా?

ఋషి [1]:—సకలలోకకళ్యాణానుసంధాయి వగుచెతుర్ముఖుఁడవు, నీవు,
సీసంతతిని, సహస్రశ్రేత్రములచేఁ గనిశ్చేలుచుండఁ గొఱంతలు గ
లుగునా ?

బ్రహ్మ:—ఇ దంతయు ననిర్వాచ్యతపోమాహాస్యము. మనీషాగరి
ష్టముఁ గొందరు, పృథ్వీపు నరిఁగట్టి, బ్రహ్మానందమునఁ దేలి
యాడుటకుఁ గూడ, నియ్యదియే కారణభూతము. వెక్కుయుగం
బులు మార్పడినను, నిశ్చలతపస్సమాధి నుండుదేహికి మాత్రము
భిన్న ముండదు. లీలామాత్రముగ నవస్థాభేద మొదవు చున్నను
తుట్టతుడ కట్టివారికే, మహోత్కృష్టపదవి సిద్ధించును. ఇంకముం
దును మీ కవిఘ్నములఁగు. గాక.

ఋషి [2]:—భగవదాశీర్వాదము, వరప్రసాద మై విరాజిల్లును. మా
కింక నెల వొపంగి, కాపాడుచుండుము.

(యిద్వరు నమస్కరించు చున్నట్లును, బ్రహ్మ యాశీర్వదించు
చున్నట్లు నుండఁగ—తెరపడును)

2 వ రంగము (ప్రవేశము మృకండుఁడు.)

మృ:—(అనుబంధము-2) కట్టా! పూర్ణసంశోషమున మిశ్రులం గూడి,
కమలాసనుదర్శింప నేశెంచిననా కెట్టిచాటువాటిల్లె ? నేఁ డెట్టిదుర్ది
నము ? ఇంతటిదురంతనంకల్పవిరాళన మొదై నఁ గలదా ? చీ! చీ !
మృకండా ! సిగ్గులేక, తగుదునని, జీవచ్ఛనంబ నై, సాటివారిలోఁ
దలయెత్తి, యెట్లు నంచరింపఁ గలవు ? సతీశిష్యులనొము తెల్లు
చూడఁ గలవు ? నశ్యలోకవిశేషముల వినఁగూతూహల యగునహ
ధన్యచాణికి కీదుష్కరపరాభవ వేఁట్లెఱింగింపఁ గలవు ? చిరతప
స్వాధ్యాయపరుఁడును, సకలముని జనస్తవ్యభవ్యచరితుఁడును
నగు, విభాంసునిపుత్రుఁడ నై జన్మించి, తాండవలీలానందహృస్సుగ
దిరుఁడును, దుస్తరకలుషారణ్యవీతిహోమ్రుఁడును, దీనజనావసదీక్షా
బద్ధకంకిణుఁడును నగు, గిరిజామనోహరుచరణనరోజము లత్యానంద
మునఁ బసిగనంబునుండి నేవించుచున్నను, కళంకమై, హేయమై,
దుస్సహనై, దుస్తర నై, దురంశదుఃఖభౌజన నైన, సంతానహైన్య
నుహాపాతకకూఢుంబురుగి శప్పించుకొనలే నైతిఁ గద ; (కొంచె
మాగి) ఓహో ! ఏమి నానిష్ప్రయోజనవాక్సంగధానము ? జన్మాం
తరదుష్కృతపరిపాక యుభవింపకమానునా ? శప్పుడు. ఎంత
వారలకైన, ననుల్లంఘనీయము (ఇంచుకనే పాఁగి) బేరా ! ఎంతసరి
పుచ్చుకొనినను, బ్రహ్మను నేవించి, నా నరం గరియవచ్చు, పుణ్య
స్లోకమిత్రీద్రవ్యముం గనినంతనె, వెండియు నాసంతాపాగ్ని రవు
ల కుండునా ? వారినిష్కళంకదృక్ప్రసారమున, నీనాడురదృష్టశరీర
కాష్టము, నిట్లగిలువున దగ్ధ మైనను మానెఁ గాని, గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు ననుకరించు నిప్పటి మిత్రీసందర్శనమునకుమాత్రము
నహించుట కష్టము. (జేరలోఁజూచి) సహవాసు లగుదెంచు చున్న
వారు. ఓహృదయమా ! నీ వింకనుఁ బగుల కుంటి నేమి.

(అనుబంధము-3) (నిష్క్రమించును)

3 వ రంగము (అరణ్యము, మృకండాశ్రమము మరుద్వతి,

శిష్యుఁడు గూరుచుండి యుందురు)

శిష్యుఁడు—అమ్మా ! కురంగపోతముల కాహార మొసంగి వచ్చెదను

మరుఁడు—పోయి రమ్మ.

శిష్యుఁడు—(నిష్క్రమించును)

మరుఁడు—(లేచి, యాశ్రమముఁ బరికించి) కట్టా ! నాధుఁడు లేనికుటీర మొత్తశోభావిహీనముగ నున్నది ?

సీ. అరవిందబాంధవుం డపరవారిధిఁ గృంకఁ

గళవేచిపన్నినీ కాంత సరణి

కీరమ్ము లేశ్వం గారమ్ముఁ గోల్పోయి

పరికింపరాని పాజరము కరణి

శతత్రయ్యం సరోజము లేక వెలవెలఁ

బారుచుండెడినగో వరముభాలి

నాయకమణి లేక హేయ మై కనుపట్టు

రితనాలతార హారంబు లీల

గీ. పల్లవము లేనిమంచారి వల్లి పగిది

రంబు లే దట్టి కావ్యంపు రచన యట్లు

ప్రాణాంతి బ్రహ్మ నేవింప నరుంగు కతన

బాడువారిన దయ్యె నీ పర్వశాల.

(నిట్టూర్పు వుచ్చి) అబ్బా ! ఏవియోగమైన భగింస వచ్చుఁ గాని,
పతివియోగము దుస్సహము. మణియు,

మ. అతిభాగ్యుఁడైత మైన వంశమున జన్మంబైనఁ గానీన మా

హితశుద్ధాంత నివాస ముబ్బిననుఁ గానీ రూపకేళికళా

న్విత యంచు న్నుతి కేక్కఁ జాలిననుఁ గాని శ్లాఘ్య మై తాఁబలి

వ్రత కాకుండిన నట్టిసంపదలసత్వం బెల్లఁ శూన్యబహుక.

అని వచించు ధర్మశాసనతానిబద్ధమానన నగు నే నేరీతి నైవఁగలను? చతురాననదర్శనోద్భూతపరిమనంతోపస్వాంతుఁ డగు, ప్రాణేశ్వరుఁడు! వచ్చు నంతదనుక నేమునివత్తులతో నైనఁ గలముఁ గడపుద మన, సమీపాశ్రమము లరు దయ్యె. సత్సహవాసమున కై దూరమును లెక్కింపక, యుటజమును విడిచి పోవుద మనిన, భాగ్యవశమున నేయభ్యాగతి యైనఁ జనుదెంచి, కుటీరమున నివ్వరుఁ గానరాని, వేరొకచోటి కరగిన, శదాతిధ్యసత్కార్యాచరణమునకు వెలి నై, గృహస్థశ్రమధర్మోల్లంఘనమహాపాపఫల మనుభవింపనలసినదాన నగుమఁ గాన, నాధునిరాకకు తఱములు లెక్కించుకొనుచు నీవశ్యమృగములతోడకే కాలముఁ గడపెదఁ గాకఁ [కూర్పుడఁబోయి, నిరూపించుచు] ఆహా! ఏమనాభాగ్యము! ఎచరో ఋషియవాసినులు, యుమ్మాగ్గమున నేదయచేయుచుంఁడి; ఏరి కాతిధ్య మొసఁగి, కృణార్థరాల నయ్యెద.

(ప్రవేశము, మునికాంక్ష లిరుద్ధరు)

ము. కాం:—(1) అక్కా! ఇది యొకమున్యాశ్రమమువలె నున్నది! ఇదలి సాన్య నడిగి, దాహశాంతిఁ జీకొందము రమ్ము.

(2) మంచిది (మీపించుచుండును)

మరు:—ఎదురుగావచ్చి అక్కలారా! విచ్చేసి, యున్యాఘ్రాజనము నలంకరింపుఁడు.

(1) (2) [కూరుచుండి, ఇలియెలా! నీవునుఁ గూరుచుండుము.

మరు:—[కూరుచుని] [అనుబంధము—4] లతామత్తుల కె న యగుతాము, కడు బడలిన ప్లుటిరి! తాళవృంశముతో, నించుక విసరెద. విశ్రమింపుఁడు

ము. కాం:—[2] సోదరీ! ఇచ్చటిలతావితానము లే శ్రమ సపనయింపు' చున్నవి. కొంచెముదాహ మగుచున్నది. మంచి నీ రొసఁగుముమా కంటియే చాలును.

మరు:—అలా గే యిచ్చెదను [అనిజలములఁ గొనివచ్చి యిచ్చును]

ము. కాం:—[1] అమ్మా! నీనాథుఁ డెఁ దరిగె?

మరు:—పరమేస్థిని సందర్శింపనత్యలోకమున కరిగిరి.

శిష్యు:—[ప్ర]వేశించి అమ్మా! హరిణములఁ గడుపునిండ మేపి వచ్చితి.

మరు:—మంచిది.

ము. కాం:—[1] అమ్మా! ఈతఁ డొక్కరుఁ డే కుమారుఁడా?

మరు:—[చిన్నబుచ్చుకొని] అమ్మా! నే నంతటిభాగ్యముచు నోచుకొన వైతి నితఁడుఁ బ్రతప్రతిమానుఁ డగు' శిష్యుఁడ.

ము. కాం:—1-2 (జలపాత్రల దిగవిడచి, లేచి) ఏ మేమి? నీ వనవత్స వా? ఎంతభాగ్యమున్ను, యెన్ని సంపదలున్ను, యెంతటివిశ్వాబలపరాక్రమము లున్ను, యెంతసత్కర్మానుష్ఠానతత్పరు లైన ను, సంతానహీను లైనచోననన్నియు, నా నావిధికిచగగుల్లులతా శరువితానఘోరారణ్యప్రదేశమునం బ్రసరించు చంద్రశిరణములభాతి నివృప్తియొజనంబగు. అట్టివారిచేతియండి, శ్రుణ మేనిగ్రహింపఁ దగదు. (నీటిపాత్రలఁ జూపుచు) కలశములఁదీసి జాగ్రత్తఁబెట్టుకొమ్ము. (గురువరునిష్క్రమింతురు)

మరు:—(నిర్భాంతపడి జూచి) [అచటభగము-ని] ఆహా! ఎంతసరాభవము! సాటివారిలో నా కెంతచిన్నతనము! గొఱ్ఱా లనునీచవాక్యమున కే నెట్లునైపుదు? అయ్యో! సహింక చేయున దేమి?

చ. పడతుక నామఁ బుట్టుటయె పాపము పుట్టినఁ గొఱ్ఱారాలుగాఁ బుడమిఁ జరించుకంటె వన భూమినిఁ దా నొకమోడు మ్రోకుగాఁ బడుట సమంజసంబు పనవద్దుఁడు గాఁడె మృకండుఁడన్న పేర్వడనిన న నిభార్య కిటు వంత ఘటిల్లె నిఁ కేమిసేయుదుక.

కట్టా! నాయీకళంక మెంతవిచారముఁ గూర్చు చున్నది! దాహబౌధచే నీమునిపత్నులు మాయాశ్రమమున కరుదెంచుట సంతోషమే యైనను గుశలపశ్చల నామావసముం గిలఁగించి, కడునీచురాలవని, జలంబులఁ బరిశ్రేణించి పో నేల? ఈ ఘోరనరకకూపమునుండి

తప్పించువా రెవరు? బౌరా! పరమేశ్వరుల లెంతమరవగాహములు, ఎంతచిత్రములు.

(అనుబంధము-6)

శిష్యుః—అమ్మా ! అలవిగానిదాని కై విచారించినఁ బ్రయోజనమేమి? నేఁ జని, పూజాద్రవ్యములఁ గొనివచ్చెద, దేవతాపాదనకు ననుయ మగుచున్నది.

మరుః—బిడ్డా ! కొనిరమ్మ.

శిష్యుః—[నిష్క్రమించుచు]

మరుః—ఇక విచారించిన లాభ మేమి? నాధుని యాగమనమునకు నిరీక్షించుమఁ, నిష్టదేవత యగు, గౌరినిఁ బూజింప నేగెద. (అని వెళ్లఁ బోయి, ధ్వని నాళించుట నటించుచు) ఆహా ! ఎచ్చటనుండి యో, విచారగ్రస్త మగు, కంఠరవము వినఁచుచున్నదే! (చూచు చుండ)

మృకంః—(ప్రవేశించుచు) (అనుబంధము-7)

మరుః—(సంతోషాశ్చర్యభేదములతో) అయ్యో ! ఇ దేమి ? దేవా! పరమేశ్వర సేవాసముత్పన్న నకలకళావిభాసురం బగుభవస్ఫులింగంద్ర మండలము, శోభారహిత మై యుండుటకుఁ గారణ మేమి? యీ విచార మేల ?

మృకంః—(నవ్వు) కట్టా ! ఏ మని వచింతు ?

మరుః—ప్రాణేశ్వరా ! మాటాడరేమి? సత్యలోకమున కరుగ లైతిరా?

మృకంః—సతీ ! పోయితిని. ఫల మవాచ్యమై చి త్తసంక్షోభకారణ మైనది.

మరుః—(తనలో) కట్టాకట్టా ! ఇచ్చట నా కేకారణమున సంతాప మయ్యెనో, యాకారణమున నే, జీవితేశ్వరున కాస్పన్న ధానమునఁ బరాభవము సంభవించి యుండునా ? (ప్రకాశముగ) నాధా! దైవవిని మనల నిర్దుర బాధించుచున్నది. మనపూర్వజన్మకృతదో

షమునఁ గదా! సంతతిలేనివార మైతిమి. ఇంతకుము న్నిర్వురు ము నిపత్నులు, మనపర్ణశాల కేతెంచి, మంచిని నిమ్మని, కుశలప్రశ్నల చే గ్రహించి, గొడ్డుగాలిచేతి పూరిపుడక యేనిఁ నై కొనఁ జగదని, జలములఁ బరిత్యజించి పోయిరి. నే నావరాభవమునఁ గుందుచుఁ దమరాక కెదురుచూచుచుండ నా యభాగ్యదేవత మీకునైతముఁ దటస్థ మగుట, దురంతదుఃఖభౌజన మై యున్నది. మన కింక గతి యేది? ఎవరు దిక్కు?

మృకం:—కట్టా! నేటికి మనయాశ్రమ మెంతవిచారగ్రస్త మైగది! (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓ సర్వేశ్వరం! శంకరా! దీనబంధు! నేను నీనాసానుదాహుడ నై, నీవే యేడుగడ యని తలంచి, నిశ్చయమానహుడ నై, భయించు చుంటినే! యీదు స్తరకలుషవారా శినుండి తప్పించుకొనుమార్గ మెద్ది? నీకన్నమాకు వేరుగతి కలదా?

మ. కరుణాతేజము లేదె? భక్తుఁడను నేఁ గానే? ననున్ బ్రోవగా భరమంచుకొ ద్యుచ్చించితే? జగములకే గాలింప నీవే కదా? కరిచర్ణాంబర! నాగభూష! హార! గంగాసంగమోల్లాస! మా దురిత్యంబుల్ దొలగింపవే! యొకపుపుశ్రుం గూర్పవే! యీశ్వరా!

మరు:—నాథా! మనల సీయావవచుండి దగిలేర్ప, నేమహానుభావుఁడైన దయచేసి, తరణోపాయ మెఱిగించిన సంతన మగునే! అదియు, నరు దయ్యెఁ గద?

మృకం:—(ఆలించుటనటించి) ప్రాణేశ్వరీ! ఎచ్చటచుండి యో, మహా తీనినాదము వినవచ్చు చున్నది. చేపర్షి యగు, నారదుఁడు త్రిణోకసంచారి యగుట, వియన్మార్గగామి యై, యెచ్చటికో బోవుచుండ నోవు! భాగ్యవశమున నిటు రాఁగూడదా?

మరు:—అయ్యో! మనకంతటి యదృష్టమా? (అని యిర్వురు బయలాలకించుట నటించు చుండ)

శిష్యుః—(పూజాద్రవ్యములఁ గొనివ్రేవేళివి) గురువుల కభివాదము.

మృకం—దీర్ఘాయురస్తు.

శిష్యుః—(లోపలి కేఁగి, పూలబుట్ట నందుంచి వచ్చును)

నారః—(ప్రవేశము) . (భజగోవిందం)

మృకం—వందే హం సన్మనిషవిత్రిచరణం (నమసర్పిఁచును)

మరుః—మహాత్మా ! నమస్కారము.

నారః—సుపుత్రావాస్తి రస్తు.

మృకం—దయచేసి, యాకృష్టాజిన మలంకరింపుఁడు.

నారః—శ్రీమన్నాయణ ! నారాయణ ! (అని కూర్చుండును)

మృకం—(కూరుచుండును)

మరుః—(నిలుచుండును)

మృకం—దేవర్షి సత్తమా !

చ. అమలచరిత్ర ! మీరలు మ దాశ్రమ భూమిని జేరవచ్చుటన్

మముఁ గృతకృత్యులన్ సలుప మానసమందుఁ దలంచి రంచు సెం

తుము భవదీయదర్శనము తోడనె ధన్యశఁ గంటి మయ్య ! మా

తనుము లడంగిపోయెఁ వచుధాస్తలి వార్త లెఱుంగఁ దెల్పుఁడీ !

నారః—“వచుధాస్తలి” యన నేల ? ముల్లోకంబులఁ గలవార్త లెల్ల

నీయుల్లంబు లెల్లవింపఁ దెల్లం బొనర్చెద నాలిఁపుము. సిన్నటిదిన

మున, విధాతృపదనమ్మున కఁగి, ప్రసంగవశమున విశేష మరసి,

పిమ్మట, ప్రాకండునకుఁ గతియేమని, సృష్టికర్తను బ్రశ్నించితి.

మృకం—మహాత్మా ! కమలగర్భుఁ డే మని యాన తిచ్చెమ ?

నారః—“వాగ్దాశికిం జని, గృహిణీసమేతముగ, మణికర్ణికాఘట్ట

మున, గౌరీ, శంకరులఁ గూర్చి తపం బొనరించినచో, సర్థనారీశ్వరుఁ

డుఁ బ్రసన్నుఁ డై, సుపుత్రుని నొకని బ్రసాదించు” నని నిరాఘా

టముగ వాక్యచ్చె సంతఁబిత మహా నాజ్ఞఁ గైకొని, నీ కీవార్తఁ

దెలియఁ జేయుట కీమార్గమునఁ పచ్చితిని.

మృకం:—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! మహాత్మా! తమవరోపకారపారీణత నెంతయుఁ గొనియాడెద.

మరు:—సదయాత్మా! మణికర్ణికాఘట్ట మంతటిప్రభావము గల్గితి కాఁబోలు! లేకున్న నిమిత్తమాత్రముగ, “వారణాశి” యనియే నెలవీకుండునా?

నార:—సాక్షి! విపులముగవర్ణించిన, నొకగొప్పగ్రంథము కాగలదు. బ్రహ్మాదులుఁ దత్సరోవరస్నాన మాచరించి, నిశ్చలతపంబుఁ జేసియే భవనములఁ నృప్తింపఁ బెంప, హరింప నమర్థి లైరి. కావున మీరింక వేగిరంపడి, కర్తవ్యమున కుపక్రమింతురు గాక

మృకం:— }
మరు:— } మహాభాగ్యము.

నార:—నే నింక నాయాశ్రిమమున కేఁగెదను, మీరు రేవటియుదయమ్ముననే వయన మగుఁడు.

మృకం:—చిత్తము! వెండియుఁ దమదర్శన మపేక్షింతు.

నార:—అలాగుననే! మీపుత్రునిజిలిబిలిపల్కు లాలింప విచ్చేయకుండునా? (అని వెళ్లుటనటించును) (భజగోవిందం)

మృకం:— }
మరు:— } (సాగనంపుట నటించును, తెరవడును)

మార్కండేయ నాటకము.

ద్వితీయాంకము. 1 వ రంగము.

కాశి కాపుర వీధి

(ప్రవేశము భట్టోజీదీక్షితులు)

భట్టో-శ్లో॥ వందే శంభు ముమా వతిం సుర గురుం వందే జగత్కారిణం
వందే పన్నగభూషణం త్రిపుర బిత్ ఫాలాగ్ని నేత్రోజ్వలం
వందే భక్త జనా ననం శశి ధరం వందే ముకుంద ప్రియం
వందే దేవగీర్వాణోటివిలసత్పావరవిందం శివం.

(ప్రవేశము వేంకటవైదులు)

వేంక:- (స్వ) వృద్ధజంబుకమువలె నీభట్టోజీదీక్షితు లెచ్చటికో వెళ్లు చు
న్నాడు. ఎప్పుడు చూచినా ధనార్జనప్రయత్న మేకాని యితరవ్యా
పారములేదు సంతానమా, చట్టుబండలా! ఎవరుతినను! శివవాహక
సంపాదగబాపతు రెండులక్షలు, నీటికాసులుతాలూకు లక్షయేబ
దివేలు, పూజ్ఞిపెట్టి పొట్టనిండ గూడై నఁ దినక, యీమట్టమధ్యా
హ్నమునఁ గ్రిందఁగాళ్లు, మీద నెత్తి కాలుచు నుపాదానమునకై
బయలుదేరకున్న, వీని కేమి మునిగిన?

భట్టో:- (కృష్ణబొట్టాడుచుకొనుచు నమిపించి) ఎవరు నాయనా? వేం
కటావధానులా యేమి?

వేంక:—అవధాని కాదు! వైసులు.

భట్ట:—నీవా! రామసోమయాజుల బిడ్డవా?

వేంక:—అ! అగును. అయితే, తాతా! ఇంతయెడలోకూడఁదిరగట

పెందును. ఆకూడఁబెట్టినది చాలదా? ఇంక నీవుత్తి మానరాదా?

భట్ట:—అగునుకాని అలవాటు వదలితే తోచదు బాబు!

వేంక:—తోచకుంటే కులచార మగుతపస్సుఁ జేసికొనరాదా? దానివ

లన, పూర్వపుణ్యముండి, సంతాన ముదయించి నద్గతిఁ జేకూరునే!

భట్ట:—ఓరి! వెట్టివాఁడా! యింకను సంతానాపేక్షయా? సరిసరి!

వేంక:—నేను వెట్టివాఁడనుఁ గాను! చూడు మామణికర్ణి కాఘట్టమున
మృగండుమరుద్వతులను మునిదంపతులు నీకంటె వయోవృద్ధులు,
సంతానాపేక్షచేఁ దపోనిష్ఠాగరిష్ఠులై, యీశ్వరు నారాధించు
చున్నవారు. ఎక్కడనో మునిపల్లెయండుండువారే యిచ్చటకురాఁ
గా నూరిలోనివాఁడవుఁవారికన్నఁజిన్నవాఁడవునీ పుషేక్షించుట మం
చిదియా?

భట్ట:—అయితే! వారిసంగతి నీ వేలాగ్రహించితివి?

వేంక:—విశ్వేశ్వరార్చకునిభార్య చెప్పిన దని మాయుంటిది నాతోఁ జె
ప్పినది.

భట్ట:—అంతేనా? నీవు చూడలేదుగా!

వేంక:—అవ్వతోకూడా! నీ వాయుద్యమమున కుపకృమించిన నేనే
చూచి వచ్చెదను.

భట్ట:—ఇదుగో నోయి! దీని కేమి! నన్ను “తాతా” అనినను, మా
యింటిదాన్ని, ఆ వ్యసకుమూ! విన్నగా మాట దక్కదు.

వేంక:—అయ్యబాబో! నీకన్నమునలిదిలా గగఁపడుచే, అంశకోపమా?

అలా వైన, కోపి కోపి యుండదు! అదిలేకున్నఁ దప మాచరించుట

కష్టము ఆచరించినను, సిద్ధింపదు! రా! రమ్ము! ఇంటికిఁబోవుదము.

భట్టా:—నే నాలావెల్లి రెండుమూడుగడప లెక్కినం గాని చంటి నింశడు. నీవు పద.

వేంక:—మంచిది (నిష్క్రమించును)

భట్టా:—తప మట, వీడియొగ మట, సంతాన మట; ఒకవేళఁ గలిగినను నే నింతకన్నవడి యార్జించినది వాఁ డేమరభ్యాసమున నాశనముఁ జేయునో, తద్వారా పితృదేవత లభోలోకముపాలు గావలసివచ్చు ను. సంతానము లేకువిధములు గాన నాయవసానకాలమున కున్నధ నములో నేబదివేలు భార్య కుంచి, మిగిలినది యేభాంతీయవిద్యాల యాదుల కై న నిచ్చిపోయెదను. (నిష్క్రమించుచు)

(ఇదివిష్కంభము)

(తెర యెత్తఁగా, మణికర్ణిక, యీశ్వరభ్యాసముఁ జేయుచున్నమృ కండమరుద్వతులు నమస్కరింపుచుఁ గనిపింతురు)

మృకం:—శంభా! సకలాభీష్టప్రదా! శారీరమణా! పాపహరణా!

మ. కరుణా లంకృతమానసాంబురహా! శ్రీ కంఠా! సదానంద! దు

స్తర దుర్వారభ వాంబురాశితరుణా! సద్యోగ సంపత్కరా!

గిరిజేశా! త్రిపురాసురాంతక! మహా గ్నిజ్వాలికానేత్ర! నిఁ

శరణంః నిజ భక్త పోష! సకలై శ్వర్యాకరా! శంకరా!

(గౌరీశంకరులుఁ బ్రసన్న మగుదురు)

శంక:—ఓపుణ్యదంపతులారా! మీనిశ్చలతపంబున కానందభరితుల

మైతిమి! మీ రర్ధించినపుత్రిఁడు దీర్ఘాయురాయువుగలదుర్గుణుఁడు

గావలెనా? అల్పాయుష్కుఁ డగుచుగుణుఁడు గావలెనా? కోరికొ

నుఁడు.

మృకం:—దేవాదిదేవా! సకలలోకశరణ్యా!

మ. చిరకాలంబుననుండి సంతతికి నై చింతించి చింతించి త్వ

చ్ఛరణాంబుల పూజ నల్పి ఖలు నే చండంబునక గోరుదుక

దురితుక గాంచె మృకండుఁ డంచు జనముల్ దూషింప నెట్లొర్వెదక

మొరకుంబుతుఁడు వంశవృక్షమును నిర్మూలంబు గావించెడ?

శంక:—అటు లేని, మహాశివుని తగుణగణాలంకారండును పదియార్వత్స
గముల కతిక్రమించని వయఃపరిమాణండును నగు వాని నొసంగితి.

మరు:—(భేదామోదములతో) కట్టా! ఘాయానందకాల మొత్తస్వల్ప
ము? అయిన నీజగజ్జనని నిట్లు వేడుకొనియెద. (స్ర) ఓతల్లీ! దీనజన
కల్పవల్లి?

గీ. గొడ్డురా లనుచూట కేఁ గుందికుంది!
ప్రాణములువోక జీవచ్ఛ వంబ నగుచుఁ
గడకు నీదయఁ బుత్రునిఁ గాంచిమఱల
నశని, యల్పాయువున కయి, యడలఁ గలనె !

గౌరి:—సాధ్వీ! నాకు వోసినభగవానుఁడు నీకు వోయకుండునా? ఇప్పు
టి కొం డెద్దియుఁ గోరకుము.

మరు:—మహాప్రసాదము (మృకండమరుద్వతులు శిరములు వంచి సమ
స్కరింతురు. తెర వాలును)

(అరణ్యమార్గము) (ప్రవేశము నారదుఁడు)

నారి:—(భజనోవిందం) ఔరా! పరిమేశ్వరునిమాయ దెలియుట చుస్సా
ధ్యముగద! ఎంతకాల మెవ్వరి నేమనోవ్యాకులతచేఁ గృశింపఁ జేయు
నో! ఎవ్వరి నేవిధమున సంతోషనాగర్మున నోల లాఁడించునో,
తెలియనీక, రాత్రింబవళ్లవోలె నాయూష్య సుఖములను, హఠాత్సం
భవములుగ, ననుకూర్పు చుండును. అటులే కాకున్న, మొన్న మొ
న్నటివఱకు, సంతానహీనతచేఁ బరితపించినమృకండమరుద్వతులకు,
పుత్రప్రాప్తియగునని యెవ్వ రేనిఁ దలఁచిరా? ఇది దైవయోగ
ముగాక యితరమగునా? కాని, పాప మాతనయునకు పోడకవత్సర
ము లే జీవితకాల మగుటకు విచారింపవలసె నిట్టిపాటునకుఁ బూర్వ
జన్మకర్మము కారణముగాఁ నుండవలయు లేదా యేతద్భరిమాణ
మునకు గోప్య మగుభావ మే దేని యుండ నగు సంతియె కాని,

తనభక్తులును, వృద్ధులును, జరకాలమునకు సంతానోదయమున నా
నందించువారును, నగుమునిదంపతులను, వెండియు దుఃఖంఁజేయు
టకు, గౌరీవరుం డంత నిర్దయుఁడా? కాఁడు! కావున నేనీవిషయమున
నిశ్చయము తేలువలకు; నోపినకొలంది శ్రద్ధతో విచారించి, నారదుఁ
డు, కలహభోజనుఁ డే గాక, భూతదయాపగుఁ డనికూడఁ గీర్తివహిం
పవలయు. లిఖిత ముండే నేని, యీసందర్భమునఁ గడువునిండ భోజన
ముగూడ సమకూడును. నేటి కింక నాయాశ్రమమున కేఁగి, కర్త
వ్య మూలోచించెద. శ్రీ మన్నారాయణచరణారవిందధ్యానానంద
మానమానసుఁ డగు నీచేవర్తివాంఛితములు నెరవేర కుండునా?
కానిమ్ము. (భజగోవిందం)

(మృశంకునివర్ణశాల, మరుద్వతీమార్కండేయ, శిష్యులతోఁ

గూర్చుండి యుండఁ దొయెత్తఁ బడును)

మృశం:—మరుద్వతీ! ఋషిసాంఖ్యదాయవిరుద్ధ మగు, పేరిమా
నుబంధమునుబట్టి, నేను సైతము విడచి యుండుఁజాలను; కాని,
“గురుశుశ్రూషయా విద్యా”యను నట్లుగొంతకాల మైన గురుకు
లవాసు నొనర్చినం గాని యుత్తమము గాదు. న యొద్దనే చదివిత
మన, లేకలేక జన్మించినతనయుఁ డగుట, భయభక్తులతోఁ జదివిం
చుటకు, మోహమును నవభ్యంతరము పె్పును. భయరహితులకు
నిర్దుష్ట మగువిద్యాగంధ ములవడదు. అందుచే, నామిత్రుఁడగు, స
ర్వశాస్త్రపారంగతుఁడును, నగు, కణ్వచుహర్షికడఁ జిదించుట స
మంజనము. తదాశ్రమ మిచ్చటి కసతిదూర మే యగుటవలన ను
న మున్న డట్లును చని, చూచి వచ్చుటకును, అనభ్యయనదినముల
లోఁ గుమారుఁడు వచ్చి పోవుటకును, వీలుగ నుండును. ఇంక సంత
కోచింపకుము.

మఱ:—చి త్రము, నీమ రేణుంగని యంశముఁగలదా?

(ప్రవేశము కణ్వఁడు)

మృకం:—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము. నామన్మథమాత్రమున దర్శన
మలవడుట కెంతయు సంతసించెద. (చేతఁజూపి) ఈవ్యాఘ్రాజినము
పై విశ్రమింపుము.

కణ్వ:—(కూరుచుండి) మిత్రమా! మృకండా! పరమేశ్వరసాక్షాత్కారభ
న్యతముండవు, నినుఁ గనవచ్చుట యబ్బురమా? (మార్కండేయుని
జూపుచు) ఇతఁ డేనా? శంకరవరప్రసాది!

మృకం:—(కుమారునితో) బాబూ! తాతగారికి నమస్కరింపుము.

మార్కం:—(కణ్వని డాసినమస్కరించును) (అనుబంధము 12)

కణ్వ:- శుభం భవతు! శుభం భవతు (అని దగ్గఱకుఁ దీసికొని) నాయ
నా! ఈశ్వరదత్తుండ వగుటనీమూఁజ్లేషణ మమందానందదాయక
మై వెలయు చున్నయది (మృకండునితో) వయస్యా! నారదునివలన
సర్వ మెఱింగితి, భగవానుఁ డిం కే మాజ్ఞ నొసంగెను?

మృకం:—ఆజ్ఞలమాట యటుండఁగ అహ! యే మాపరమేశ్వరుఁడయా
ద్రిస్వాంతము! యే మాభక్తవత్సలత! సాక్షాత్కారమయనిరుప
మానంద మిప్పటికినిఁ బులకాంకురితశరీరుఁ గావించు చున్నది విచుము.

సీ: మృగపా ఘోషముద్దుల పట్టి గూ శశి

ఘనజటాజూటాట విని వెలుంగ

విమలీ కృతా ఘోష విష్ణు పాదో ద్భవి

జాహ్నవీదేవి శీర్షమునఁ గులుక

సకలలోకాలోక సంస్తా యమాన గు

ద్రాక్షిలు భూతి దే హఃసున మెరయ

నగణిత గుణరాశి జగదంబ శాంకరి

ప్రీతితోవామాం క పీతి నుండ!

గీ: ప్రీతి గజదర్శనసహ రణముతోడ

డంబువారు త్రిశూలహస్తంబుతోడ

భక్తసంతానిశీలతత్పరతతోడ

హరుని కనులారఁ గంటిమి యూర్తిఁ దీర.

కణ్వు:—మిత్రుఁడా నివాళ్యములచే నా కిప్పుడు సాక్షాత్కరించినట్లు
న్నది. భవదానందమునకు మేర యున్నదా? పులకాంకురమాత్రీ
మే కాదు. వైతన్యముం గూడఁ దొలంగించును. ఇట్లైతఁకాలమువ
ర్ణించినను దనివి తీరదు. న న్నెందులకు దలపెట్టితివి?

మృకం:—అట్టిపరిపాల మగు నీచిఱుతని నీయొద్ద విద్యాభ్యాసనిఁ
గావింప నెంచితి; నందు కై.

కణ్వు:—నుందిది! ఇది కడుయోగ్య మగుసమయము! నావెంటఁ గొం
పోయెదఁ బఁపుము.

మృకం:—(కుమారునిదగ్గఱకుఁ దీసికొని) తండ్రీ! “విద్యావిహీనఃపశుః”
అని పెద్దలు వచింతురు కాన కొంతకాల మీగురువులకడఁ జదువు
కొనియెదవా?

మార్కం:—జనకా!

గీ. జగతి జన్మించి మానవ జాతీయందు

మాధ్యమున మని యుంట, న మంజనంబె?

కాన నీదేశికుని నన్ని ధానమందుఁ

జదివి వచ్చెదనయ్య! ని స్సంశయముగ.

మరు:—(దగ్గఱకుఁ దీసికొని) నాయరా! మే ముప్పు డప్పుడు వచ్చి చూ
చు చుందుము. గురువుల యాజ్ఞ యైవప్పుడు సహవాసునితో నీవు
ను వచ్చెదవుగాక పోయిరమ్మ.

మార్కం:—తండ్రీ! నమస్కారము. తల్లీ! నమస్కారము: నన్ను దీవిం
చి పంపుడు.

మృకం:— } సకలవిద్యాపారింగతో భవ.

మరు:— }

కణ్వు:—రావోయి నాయనా! (మృకండమరుద్వేతులతో) ఇంక మీ
రాఁగూడు. మే మేగి వత్తుము. (తెరఁదూరు)

(ప్రవేశము. ఋషికుమారు లిరువురు)

(1 మైత్రేయుడు. 2 శారద్యతుడు)

శార:—మైత్రేయా! మార్కండేయుడు, శంకరవరసంభవు డగుటఁగాఁ బోలు నక్షరాభ్యాసమైనది తదవుగఁశాస్త్రచర్చలందు నెవ్వరికి నంద కున్నవాడు. దైవకటాక్ష మెంతకైన జాలినదేసుమా!

మైత్రే:—సందేహమా! కాని, యీతనిమనోనిరూఢతఁ గనుగొనవలయు నని నా కించుక యూహ జనించు చున్నది. అందుచే నేటికుశా సంగ్రహాసమయమున నేను, విష్ణువేమహాత్మ్యప్రదనియు శివుఁడు సామాన్యఁ డనియు నిమిత్తమాశ్రముగ నుపన్యసించి, అందుపై హృదయముఁ గనుగొనియెడ.

శార:—అతఁడు, జ్ఞానసంపన్నుడు. అందుచే, శివకేశవులకు భేదముఁ గల దనుట కంగీకరింపఁ డని తోచెడిని.

మైత్రే:—అట్టి యభేదసాంస్రదాయము, మనమునైత మెఱుంగమా? అయినను, మార్కండేయుని యభిమతముఁ గూడ, నతనినోట వినుట కెట్లుండునో యని.

శార:—ఇంతకంటె, నీశ్వరతత్వమును గురించి యుపన్యసించు మని ణోగుట సమంజస మేమో?

మైత్రే:—ఒకనిమనోవ్యక్తిఁ బయల్పరచుటకు, యక్షిప్రయోగ మే ముఖ్యముగద ?

శార:—సరి యే కానిమ్మ. పూజాద్రవ్యములఁ గొని రాఁదగిన సమయ మగు చున్నది పోవుదము. (నిష్క్రమింతురు)

(వినిపాటిక; ప్రవేశము; మార్కండేయుడు; శారద్యతుడు,

మైత్రేయుడు, గాలవుడు.)

(అనుబంధము-13)

మైత్రే:—అహ! ఆవటపత్రము లెంతయానంద మొనఁగుచున్నవి, కావుననే, శ్రీమహావిష్ణు వీ మాకుచై బయండి సప్తమహర్షులచేఁ

గొనిమాడఁబడియె, శివుఁడు శివుఁ డనుట యే గాని, ప్రేతభూ
ములం దక్క, నిట్టిమనోహరతలమున నెన్నఁ జేసి నివసించెనా?

గాలః—రమారమణుపైఁగలప్రేమ, నుమారమణుదూర నగునా?

మైత్రేః—తూలనాడు లే మున్నది? బుడబుక్కలవేషము, సతీవిసర్జ
నము, పులికలాపము, పుసుకమాల, భిక్షుకత్వము. శిరస్తటగంగా
ప్రళంఠ మున్నగున వెవ్వ రెఱుంగరు? యథార్థముఁబలుకుట త
ప్ప గునా?

మార్కం:—(ఆనందమున నవ్వు చుండును)

గాలః—మార్కండేయా! వింటివా? శివతిరస్కారము దీనికి నీ వే
మందువు?

మార్కం:—ఏమందును! అమితానందము నొందుదును. ఏల నన దూ
షణచేఁ గాని, భూషణచేఁ గాని, భగవన్నా మోహార్చణ మొన
రింపుట యే గడ! ముఖ్యము. అందు, శివ, కేశవుల నిర్వర నొకేతా
లమునఁ దలంచుటచే, మఱియు సంతోషము. ఒకవేళ నీవనినట్లు
నిక్క మగుమాషణ యే యనుకొనుటకు, లోకపావనుం డగుశంక
రునివివ్రిత్రము లగుచర్యల నే వక్కాణించె గార నట్టి యవతా
శ మణుమాత్రమును లేదు. రక్షకుఁ డగుశంకరుఁడు, గజచర్మ వన
నధారుఁడై, భృంగీశ్వరాదులఁ బురస్కరించుకొని కై లాసాచలో
న్నతప్రదేశమునఁ దాండవకేళి యొనర్చినప్పుడు, తన్నహేళ్యరకరా
లంకృతం బగు, బుడబుక్కలడక్కివంటి, ఘమలకమునుండి జనించిన
శబ్దములూ బట్టియే, పాణినీయుఁడు మొద లగుధీవిశాలురు, శబ్ద
శాస్త్రముల రచించి, భాషాప్రపంచమునకు మే లొనరించిరి. కావు
న, బుడబుక్కలవేష మొక్కటియే జగంబుల కింతటిమహోపకార
మొనర్ప, నీతిఁ దక్కుంగలశివలీల లెంతజగదుద్ధారణకారణము ల
గునో యూహింపుము! ఇయ్యది కౌముద్యాదిగ్రంథపఠనప్రారంభ
మునఘనము చదివినదే కద! ఇది యిట్లుండ “శివాయ విష్ణురూ

MS. No. 18.11.61

పాయశివరూపాయ విష్ణవేయని వేదములుష్టోషేపుచుండ నదిగు
రైలుంగక భిన్నాభిప్రాయు లై గొండలు చెడిపోవు చుండిరి. కాని,
మన మామూర్గ మవలంబించక పెథతోవలం జరువారని నీమూర్గ
మునఁ బ్రవేశించఁ జేసి, సంఘీభావమున మెలంగుట పు మోక్ష
మము. అట్టియైక్యస్థాన మే ప్రణావము. అది యే సర్వశక్తిస్వరూ
పపరబ్రహ్మ మని పేర్కొనఁబడు చున్నయది. సంఘీభావశూన్యని
చిత్తము, నిర్మలినముగా నుండఁ జాలదు. కల్మషహృదయ మే
పాపకార్యాచరణములకు మూలకందము. అట్టివానిని భగవంతుఁడు
విశ్వసించఁడు. “ఐశమత్య” మనునహాయుధము ధరింపకున్న, భగవ
త్కార్యములు గాని, దేశవిషయములుగాని, వంశమర్యాదలు గా
ని, చివరికు బహుస్వల్ప మగుస్వవిషయముఁ గాని, నెగ్గించుకొను
ట కష్టము. గావున, నీతని నే నేమియు, ననుటకునమర్థుడఁ గాను.
ఒరులుఁ బ్రేరేపించిన నొడంబడను! అట్టియగత్యమును, లేదు! నీ
యందు, నాయందు నితనియందు సకలభూతములందు, సంపూర్ణ
ముగ నిండి యుండి ప్రకాశించువాఁ డొక్కఁడే యగుట నిశ్చయ
ము. నిర్ధారణము. నిస్సందేహము. ఇది యంతయు నెఱింగి యున్న
ను, నాహృదయముఁ గనుఁగొనుట కీమిత్తుఁ డట్లాడఁ గాని,
యితరము గాదు. (మైత్రేయునిబుజమునఁ జేయివైచి) చెలికాఁడా!
నీమూలమునఁగద, సత్కాలక్షేపము జరిగినది. ఎంతయుసంతోషము.

మైత్రే:—(స్వ)ఆహా! ఇతిఁ డంతసాత్వికస్వభావుఁడు శాంతవర్తన మే,
ధూర్తకులవిభంజనము (ప్ర)జ్ఞానసంపన్నుడ వగుమార్కండ్యేయ!
నీమిత్రోతకు నీనిష్కళంకహృదయమునకుఁ గడుంగడు సంతసించితి.
నీవుదలంచినట్లు నిన్నుఁగనుఁగొనుట కే వట్లంటిఁ గాని, యితరము
గాదు. మర్రిపుము.

మార్కం:—మిత్రుఁడా! మన్నించుటకు, నీయొనర్చినత ప్రేమి? ఇక

జన మందఱ మొకమా రాయీశ్వరు ధ్యానించి పిమ్మట బ్రహ్మ, సర్వ, పుష్ప, వత్సాదులగ్రహించి, గుర్వాశ్రమమున కేగిరి.

అందుఁ—అటు నే గావీంతము.

(అనుబంధము-14) (పుష్పాదులఁ గోయుట కై నిష్క్రమింతురు.)

మా ర్కం డేయ నాటకము.

తృతీయాంకము.

(మృకండాశ్రమము)

(మృకండుమరుద్వజ్జులుఁ గూర్చుని యుందురు)

మరు:—చాణేశ్వరా! సుతుఁ డింకనురాఁ డయ్యెనే? నేఁ డనధ్యయ
సముగద?

మృకం:—వచ్చుచుండె నని యూహింతు.

మరు:—దేవా! కుమారు నింక మనఁజూత్రమమున నే యుంది విద్య
నేర్చుదురా?

మృకం:—అటులే వర్తమాన మంపితిఁగద!

మార్కం:— } (వవేశించి) జననీజనకులారా! పండనములు

శార:— } దేవా! నమస్కారము.

మృకం:— } నాయనా! రమ్మ (అని కుమారుని దగ్గఱకుఁ దీసికొందురు)

మరు:— }
మృకం:—(శారద్యశునితో) అబ్బాయీ! కూర్చుండుము. శాశ్వతబ్రా
హ్మనిష్ఠాగరిష్ఠుఁ డగు, మీయాచార్యుఁడు, శిష్యులు లో నగువా
రు, సుఖముగా నుండిరా?

శార:—అయ్యా! అంతలు కుశలముగ నుండిరి. మీతనయు దిగవిడచి,

క్షేమవార్తః గౌరీరమ్మని నిలవిచ్చిరి. నా కాజ్ఞ నొనంగుడు.
మృకం:—సంతోషము. సర్వదాకృతజ్ఞుడ నని మనవి. జేయుము.
మరు:—నాయనా! యాశ్రమవాసినులకు విధేయురాలనవిన్నవింపుము.

శార:—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)
మృకం:—(కుమారుతో) బిడ్డా! కులదీపకా!

చ. విదిత యశుండు కణ్వముని విద్య లొసంగెనె? గారవంబునకొ
జివి తినే? గురూత్తముని సన్నిధి భక్తి సమస్తవిద్య లిం
పొదవఁగ వాని నెల్ల విన నుంటివి. నేనును దల్లి కాన స
మ్మదమునఁ బల్కుమయ్య మనముల్ వికసింకఁ గుమార రత్నమా.
మార్కం:—తల్లిదండ్రులారా సకలశాస్త్రములఁ జదివితె విద్యకు విన
య మే భూషణముని గ్రహించితి. (అనుబంధము--10)

మరు:—తనయా! సహజాలంకార మగునీనమృత యే, నిన్ను విజ్ఞా
వంతు నొనరించె. కన్నందుకు చూకును, విద్యోపదేశ మొనరించినం
దులకు గురులకును, సంతోషముఁ గూర్చితివి. ఐహికాముష్మికను
భావలంబనమునకు, విద్యయే కారణభూతముగద.

మార్కం:—తల్లీ! పడరానిపాటల్లన్నియుఁ బడి, నన్నుఁ గనుటచే నె
క్కుడుప్రేమ ముండుటయు, దానివలన నన్నుఁ జూచి కాని నాప
ల్కు లాలించి కాని మీ రానందించుట సహజమే. ఎంతటి యప్ర
యోజకుఁ డైనను తమబిడ్డ తమకు మంచివాఁడుగ నే తోచుట లో
కసామాన్యము గద!

మృకం:—కుమారా! అట్లనకుము! శంకరవరప్రసాది వగుటనీ కేకొ
టంతయు లేదు.

మార్కం:—ఒనశా! కొఱతలే కేమి? సకలలోకశరణ్యుడగు నీశ్వరు
నారాధించితిని? అదిగొప్పలోపముగా కుండునా? మానవుఁ డై
జనించినందుకు, జనసేవకుల సంతోష పెట్టవలయు; వంశమర్యాదలఁ

గాపాడవలయు; సకలభూతసమదృష్టిని జరింప వలయు; విద్యాభివృద్ధికై పాటుపడ వలయు; జ్ఞానాభివృద్ధికై, పెద్దలపాదసేవఁ జేయవలయు; ధర్మోద్ధరణమువలె, స్వశరీర, ప్రాణావేకుల నైశముద్యజయింప వలయు; నిష్కాగరిష్టఁడై సర్వేశ్వరుఁ బ్రసన్నుఁ జేసికొని, జన్మరాహిత్యపదవి నందవలయు. అట్టివాఁడే మానవుడు; వానికే యంతటఁగొనియాడఁబడుయశస్సు చేకూరును. ఒకవేళ నిందేయంశమునఁ బ్రవేశింప కున్నను, మూఢభక్తిచే నైన భగవత్సేవ నొనరింప వలయు (అనుబంధము--16)

కావున నేనీశ్వరసేవకై కాలనిరీక్షణ మొనరించు చుంటి. నెల వొసంగినఁ బరమానందభగతుఁడ నగుదు.

మరు:—పట్టి! మాకప్పుడే నీవియోగము ఘటించువా?

మ. జననం బందితి మొన్న మొన్న నెగదా? సంతోష మేపార విద్యను నేర్పింపగఁ బగవఁగాఁ బడితి వంతఁ బంచమా బ్దంబునఁ దనయా! యీశ్వరుఁ గొల్వలేకనుచుఁ జింత బొందె దేమందుఁదల్లిని కన్నందుకుఁగొన్నినా శ్లయినఁ బాలిజూచికోఁజెల్లదే? తండ్రి! నీ వన్నమాటనేనిఁ జెల్లించుకొన వలదా?

మార్కం:—అమ్మా! నే నే మంటిని?

మరు:—“తల్లిదండ్రుల సంతోష పెట్టవలయు” నని పలికితివి కద?

మార్కం:—సత్యమే! అయినను, శునకమువలెఁ జంచలవర్తనముగలది త్తమునకు బుద్ధిఁ జెప్పి, యీశ్వరసేవా పరశంతుఁడై తదేకధ్యానసంపన్నుఁడై, పరమానందమున మునింగి, తేలుచున్నతనయు నీక్షించుట, మీసంతోషమునకుఁ గారణ మగుఁ గాని, నాలుకక్షరములు పట్టువడుటయే కాఁజాలదు. కానఁనన్నఁ జూచి ప్రస్తుతము సంతోషింపనగునా?

మృకం:—తనయా! నీవాంధిత మత్యంతసమాదరణీయ మైనను, మా మురిపెముఁ జెల్లించుట కేని మఱియొంతకాల మోషిక సేయుము!

మార్కం:—జనకా! నేనుదనముడ నై యుండఁ నీయాజ్ఞకు వ్యతిరేక ముండునా! (అనితల్లినిజూచి) అమ్మా! (అశ్చర్యముతోన్వృతము) ఇదే మి! నాతల్లి దుఃఖించుటకుఁ గారణ మేమి? (తల్లితో) మాతా! ఏలని చారపడియెదవు? మీ యాజ్ఞలేక నేఁ బోగలనా? పోయిన నాత పము సిద్ధించునా? మీరు నున్నప్పుడై గఁ బొ వ్వునినపు డే పోయె దను చింతింపకుము (తనలో అనుబంధము-17.)

నావాక్యమే, యీమెనిచారమునకుఁ గారణము ఆహా నేనెంతదుర్మార్గుడను! తల్లికి సంతాపముఁ గలిగించి, చాప మొడిఁ గట్టితిఁ గద తల్లియన సామాన్యమా? ఆపెహృదయమునకు ఘేద మొదవించుటకంటెఁ ఘోర ముండునా? నిజము నాలోచించినచోఁ దల్లికన్నఁ జాట్టము, గురువు, దైవముం గలఁడా? మఱియు

చ పరము నిహమ్ముఁ గూర్చుభవ బంధములకొ దొలగంగఁ జేయుదు స్తరదురితప్రచారములఁ సంహరణం బొనరించు మీద ధీ వరు నొనరించు సంతస మ పారముఁగా నిడు మాకృత్య క్రిత త్వరుఁ డగువాని కీశ్వరుఁడు, ధన్యుఁడు తల్లినిఁ గొల్చుచుకుండే. కావున, సకలకల్మషములుఁ బటాపంచ లగుటకు, పశిప్రతాపిణియి నె యగునాతల్లిఁ బాదము లంటి ననుస్మరించెద (తల్లికాళ్లపై బడి) అమ్మా! మన్నించుము.

మతు:—నాయనా! ఈదుఃఖమునకు నాపురాకృతదోష మే కారణము, గాని, నీవు కావు.

మృకం:—(విచారము వలించును)

మార్కం:—తల్లీ! నీపురాకృతదోషఫలము, నే నె యగుదునా?

మృకం:—సుతా! నీయం దిచుమంతయు దోషము లేదు.

మార్కం:—(చూచి) అయ్యో! జననీజనకు లిరువురు విచారగ్రస్తు లయి రే. దీని కేదియో మహాకారణ ముండును అడిగెకఁ గాక

(ప్ర) అమ్మా! నాయనా! మీసంతాపమున కేదికారణము? మీరు వచ్చిపరు, నామనఁబు త స్తరచదుచున్నయది. తేగ నెలవిండు.

మరు:—నాయనా! ఏ మని వచ్చిపఁ గలను! కుత్తుకబూటి యగుదుఁ ఖమున మాట రాక, తలదినంతనె, గుండెలవియు చున్నవి! నాయీ దురదృష్టజన్మమున కింకెంతగడువు కలదో తోచకు. (అని దుఃఖించును.)

మార్కం:—అయ్యో! నే నెట్లుసహించు? తండ్రీ! జ్ఞానమూర్తి వగునీ పురు విచారవదుచుంటివే? ఏటి కీమనస్తాపము?

మృకం:—నాయనా! సంతాపములేమి కై, పెక్కువత్సరములు చింతించి, గౌరీశంకరులు గూర్చి తపం బావరించి, నినుఁ గంటిమి.

మార్కం:—సరియే! విచారమేల?

మృకం:—పరమేశ్వరుఁడు నిన్నుఁ బ్రసాదించుటకు మున్న వయఁపరి మాణ, గుణసాశీల్యాదుల నిర్ణయించుభారము మూపై నుంచ, నాయభాగ్యవశమున సకృతాత్మకే దయసేయుఁ డని యర్థించితి.

మార్కం:—ఓహో! అట్లులైన, నింకఁ బైసంగతిఁ దాము వచ్చిపఁజాలరు సరికా! నేను వివలసిన యగత్యమును లేదు. “పాపీ చిరాయు స్సుకృతీ గతాయుః” అనునట్లు, నే నల్పాయుష్కుండ నైతి ననియూ మీసంతాపము? ఇందులకై, మీవంటివారు దుఃఖించుట చనునా? ఏకులంబున, జన్మించినను, ఎంత మహదైశ్వర్యసంపన్నులైనను, బుట్టినవాఁ రెన్నటికేని గిట్టుట సర్వసామాన్యముగఁగ! కావున, జ్ఞాతించుట కవకాశ మేముడు నో నెలవిండు? సకలము దైవాధీనము! మనవలన నే మగు? మఱియు;

ఉ. ఇంతకుముందు జన్మముల నెన్ని గ్రహించి నశించి యేరిగిన్ గాంతుఁడ నైతి నో! సుతుఁడు గాఁ జరియించితి నో!! వచ్చిప రన్వంతయు శక్య మాన? యెవఁ రైనను మృత్యువుగెల్వనేర్తురే? చింతిల నేల? మీ కొమరు జీవితకాలముకై భవా దృశుర.

అహ! తనయా! సుగుణితయా! నీ పంతుంగఁ బట్కిననుఁడుఖ
దవానలమున కే నెట్లు తాళుదు? ఏకపుత్రవిషయమున నూరట
జనించు పెట్టు!

మార్కం:—అమ్మా! ఇంత కెక్కుడుగ విలపించి యైన నా కాయ
ర్థాయముఁ దేగలవా?

మృకం:—తండ్రీ! కర్మగతి యిట్లుండ, సంతటిభాగ్య మెట్లుగలుగును.

మార్కం:—కట్ట! దైవమా! గౌరీమనోవారా! దీనబంధు!

సీ. ఆయు వల్పం బొట హ యెట్లు నైతురా?

తనయుఁడా యని తల్లి తల్లడిల్ల

మగవాఁ డగుటచేతి మనమున నే సృష్టి,

జనకుఁ డీరీతి బా మ్పములు విడువ

నిదుఖవారాశి నీమచుం డెడివీరిఁ

గనుచున్న నచటి మృగంబులేడ్వ

దిక్కులే కా ర్తిచేఁ బొక్కు చుండెడివీరి

నూరడిం పంగఁ దగు వారు లేక

గీ. అక్కటా! నేటి కీమృకం డా శ్రమంబు

సంతసముఁ దక్కి ఘోరమరంత దుఃఖ

భౌజనం బయి, గతిఁ జూపువారు లేక,

నీరసం బయిపోయెనే నిర్మలాత్మ!

అహ! పుత్రమరణదుఃఖముకన్న “గొడ్డువా” రనుచింత యే యుత్త
మమైనది. ఇంతటిసంతాపమున మునింగినతల్లిదండ్రులఁ గాంచి, ఇ
తికర్తవ్యతామూఢుండ నై యుండవలసె. కటకటా అగాధ మై
దున్నహ మై, దుర్భర మై, సతతహృదయశల్యప్రాయమైన, కు
మారమరణశోకము నివారించ మార్గమెఱుంగుడియు లేదు. వృద్ధులై
చిరకాలమున కొక్కబిడ్డనిం గని, తుద కాతని గచిరకాలమున నే
కొలుపోవుటచే ముకుళీభూతము లై న, జననీజనకహృదమాంబుజము

లు. వెండియు వికసించుట దుర్లభము. ఛీ! ఛీ! నే నేలజన్మించితిని,
(భగవంతు నుద్దేశించి) ఓరజితగిరినివేశా! యీశా!

కం. ఎందుకు నను బుట్టెంచితి?

వెందులు కల్పాయు వౌసఁగి * యీగతి వీరికా

గుండించు చుంటి? పూరట

నొందరు నే నేమిసేతు * నో జగదీశా!

ఆహా! దుర్భరము! దుర్భరము! (అని వినుట నటించి) ఆహా! విపం
చీనినాదము కర్ణవేయ మై యలర నారదమహామని దయచేయు
చున్న ట్లున్నదే (తల్లిదండ్రులతో) జననీజనకులారా! హరినామా
మృతీపానజీవనం డగు దేవర్షివచ్చు చున్నవాఁ డూరడిల్లుఁడు.

మృకం } (కన్నుల నీరు దుడిచికొని నంతోషమును చూచించు
మరు } చుండురు)

మృకం:—మరుద్వతీ! మహావికారి యగు నితఁ డిప్పుట్ల నేదో యొ
కమార్గము నుపదేశించునని యూహించెద!

మరు:—అయినఁ గృతార్థుల మే కద! దేవా!

(ప్రవేశము నారద, విశ్వామిత్రవసిష్ఠులు)

బుష్ప:— జయ: నకలలోకగురో!

మృకం } (లేచి నిలచుండురు)
మరు }

మృకం:—ఓహో! ఏమినాభాగ్యము! త్రిమూర్తులొ యనుచందమున
.విశ్వామిత్ర, వసిష్ఠ, నారదులు దయచేసిరే? ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!

మార్కం:—పరమతిపోధనులారా!

గీ. స్వార్థవిషయేచ్ఛ లుడిగి, ని * శ్వలతపః ప్ర

భావు లై లోకహితముఁ గూ * ర్పం దలంచి,

యనీశ మీశ్వరుఁ గొల్పుమ * హాన్ములార!

త్వత్ప్రదాంబుజముల కిదే * వండనంబు:

విశ్వా } డీర్ఘాయురస్తు
వసి }

నార:—(నవ్వును)

విశ్వా:—ఏమి? నారదా! మే మీకుమారుఁ దీవించినంతనె నవ్వ సాగితివి

నార:—ఏమియులేదు. సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టిఁ జేయఁగలనమర్థుఁడవు నీవు ను, సకలజగద్గురుం డని విఖ్యాతి వడసినవసిష్ఠుఁడును పొర పాటునకు బాల్పడితిరే యని, నవ్వు ఎచ్చినది.

వసి:—అ దెట్టిది?

నార:—శంకరుఁ డీకుమారుఁ బ్రసాదించినపుడు ‘సదియాఱ్ఱశ్రరము లాయుఁపమాణ’ మని యానతిచ్చె నట. మీ రానూజ్ఞకు వ్యతిరేకముగ, ‘చిరాయుర’ స్తని దీవించుట పరిహాసాస్పదము గాకుండునా? భగవంతునివాక్యమున క డ్ఢుండునా? మునులు తెలివిలేని వారని లోకము లూరకె గేలి యొనర్చునా? ఈలాటి యవ్యక్తములే కారణము.

విశ్వా:—ఔరా! నారదా! అవ్యక్తమా? తెలివిమాలినతనమా? పరిహాసాస్పదమా? అపరబ్రహ్మ నైననీను దీవించుటయు, నయ్యది వృథ యగుటయునా? అట్లే యైవ నవగ్రహవంతులకు మూర్ఖుకలిగి, తార లల్లాడి, కులవర్మశంబు లొక్కుమ్మడిం గూలి, శేషునిభణము లదరి, జలనిధులు మేమిమిరి, ప్రచండమార్తాండుఁడు డననహాసగ్రణములఁ బ్రసరింపఁ జేయుమట్టమధ్యాహ్నమున నిర్దుష్టముగ నక్షత్రము లెల్లరకుఁ గోవర మై భువనము లల్లకల్లోల మై నూతనసృష్టి సంపద లేర్పడ కుండునా?

నార:—(స్వ) ఈతని కింకఁ గొంచెము పురివెట్టడప్రవిశ్వామిత్ర! నీవు సమర్థుఁడ వే యైనను, బ్రహ్మవ్రాత క డ్ఢుండునా? ఆశీర్వాచనము లన్నియునెఱవేటునా? ఈశ్వరుఁడు యోజితలేనివాఁడా? కావునఁ దొందరపడకుము.

విశ్వా:—బోరా! నారదా! నీకలహభోజనవస్తుత్కారవాక్యసంభాషణ
నాకడఁ జూపకుము నాదీవన లిఖరదీవనలవంటివి కావు. శంకరుఁడు
యోజింఘవాఁడె యైన భస్మాసురామలచే భంగ మొందునా?
సంతానములేనివారి వట్టె యుంచక, యీకుమారు నేల నొసంగవ
లయు? పోనిమ్ము. అల్పాయుర్దాయ మేలఘటించవలయు? ఎవ్వఁడే
ని తుదబ్బాధచే మలమలచూడుచు, యాశ్రమమున కరుదెంచి “భి
క్షుండేహి” యని నిన్నర్థించిన విషఫలాహార మొసంగఁ గలవా?
అదిధర్మమా?

నార:—ఇది యంతయుఁ గర్మసూత్రము.

విశ్వా:—కర్మసూత్రమో, అధర్మసూత్రమో, చూచెదవుఁ గాక.

వసి:—మీవాగ్వౌడములఁ జాలించి, ఋషు లమౌఘువచస్కు లనుట
సార్థకపరచుడు.

విశ్వా:—ఏల వ్యర మగును? మృకండా! వినుము.

ఉ. వారినిధుల్ గలంగినను, వహ్నికి శీతలభావ మబ్బినన్

మేరువ బీటవారినను మేడినికంపము నొంది కృంగినన్

గూరిమి నీకుమారునకుఁ గూర్తుఁ జిరాయువుఁ బట్టువట్టి న

న్నారయ వే! త్రిమూర్తులకు నైన భయంపడ నంచు నెన్నడున్.

కావున నీకుమారుని నావెంట బ్రహ్మలోకమున కంపుము. అయ్యడ

సఫలము గాకున్నఁ గైలాసమున కరిగి భూతనాథు నడిగి, యేవిధ

మున నైన సాధించెద. నీ వింతుకయు సంశయింపకుము.

వసి:—మృకండా! నేను నైతము వెంటనుందుఁ గానఁ దనూజనంపుము.

మరు:—(మృకండునితో) ప్రాణేశ్వరా!

క. పిలువనిపేరంటముగా

ఫలఘటపోమహితం లిచటి కరుదెంచి యిటుల్

బలుకుదురె? దీనికిన్

ఫల ముందు నటంచు నెంతభావమునందున్.

మృకం:—కాంతా! నాకును నట్లే పొడకట్టుచున్నది (మునులతో)
 తాపనో త్రములారా! పెన్నిది నిరసించువేదవాఁడుండువా!
 కుమారుఁ గొంపోయి, యచిరకాలమ్మువనే, తిరిగి మాకనులకటవుఁ
 దీర్చుఁడు (మార్కండేయునితో) నాయనా!

చ. విమలతపోనిధానులగు ♦ వీరలతో జనుమయ్య సత్యలో
 కమునకు సృష్టికర్త యగు ♦ కంజజుదర్శనము బొనర్చి పా
 దములకు మౌక్తికైగని య ♦ తం డిడుదీవనలందు మయ్య ప్రా
 ణములను నీపయి నిలపి ♦ నారము వేగము రమ్ము పుత్రీకా!

మార్కం:—చిత్తముజరకా! జననీ! నమస్తారము (తల్లికినమస్కరించును)
 మరు:—నాయనా! విరయధురీణా!

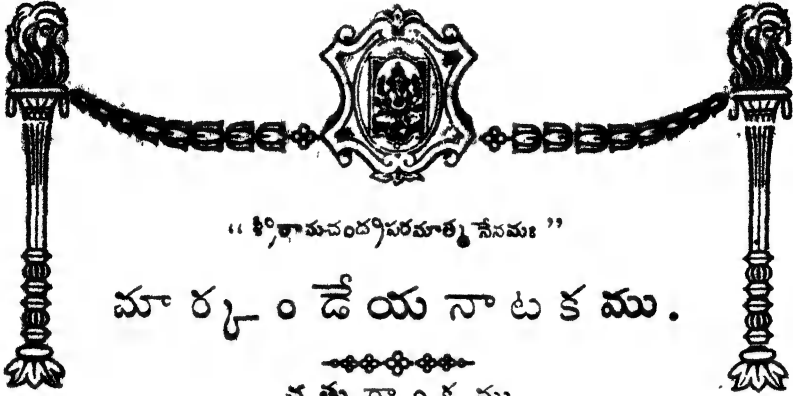
గీ. తండ్రి పరమోత్తముఁడు నగు ♦ తపసియేని
 నేను జగదంబఁ గొల్పెడి ♦ దాన నేని
 ఋషులపల్కులె వేద మై ♦ యెనఁగు నేని
 నీకు శుభములు చేకూరు ♦ గాకసుతఁడ!

తనూనా! పోయిరమ్ము.

వసి:—పుత్రీప్రేమచే దివు లొందక, సర్వేశ్వరు నారాధింపు
 చుండుఁడు. కుమారున కిసుమంతయు భయము లేదు.

విశ్వా:—మార్కండేయూ రమ్ము. (వెళ్లుట నటించురు తెరపడును)

“కింకారామచంద్రపరమాత్మ సేవమః”

మార్కండేయ నాటకము.

చతుర్థాంకము

—❖❖❖❖—

సత్యలోకమార్గము.

(ప్రవేశము ముందు నారదుడు వెనుక మార్కండేయ

విశ్వామిత్ర వసిష్ఠులు.)

నార:—(తనలో) శ్రేష్ఠ మగుకలహాబీజము దొరకినది. ఇది యమ
హృదయ మనుజ్ఞేత్రమున నాటి ఫల మనుభవింపవలయు.
శానిమ్ము సత్యలోకవిశేషముఁ గూడనర నెడ.

మార్కం:—(అనుబంధము—18)

తెరయెత్తగా సత్యలోకము:—బ్రహ్మ, సరస్వతీ కూర్పుని
యందుట శాన్పించును)

ఋషులు:—భారతీగాధా! సమోస్తు సమోస్తు..

బ్రహ్మ:—ఓహో! పరమతపోధను లగు విశ్వామిత్రవసిష్ఠనారదుల!
కూర్పుచుండుడు.

ఋషు:—(కూర్పుందురు)

వసి:—మార్కండేయా! సృష్టికర్తకు సమస్కరింపుము. (అని జనాంతి
కముగాఁ బలుకును).

మార్కం:—(చేతులు జోడించి)

సీ. పత్మనాభ కేశ్వర ! జగ దేవమంద్య!

నీ పాదాంబుజములకు ♦ వందనంబు

కనకాంబరధనినాభి ♦ కమలమం దుదయించి

వరలుపరబ్రహ్మ ♦ వందనంబు

సమనాల్లుభవనముల్ ♦ వరుససృష్టించిన

పరమపావనమూర్తి ♦ వందనంబు

అఖలవిద్యాప్రదా ♦ యనిలోకమాత యా

వాణీమనోనాధ! ♦ వందనంబు

గీ భక్తరక్షణ! నీ కిదే ♦ వందనంబు

పతితపావన చారిత్రి ♦ వందనంబు

పద్మగర్భ దయానిధే ♦ వందనంబు

భవవిదూర! చతుర్ముఖ ♦ వందనంబు.

బ్రహ్మ:—కల్యాణం భూయాత్ కల్యాణం భూయాత్.

ఋషు:—(మోములు వాల్తురు)

నార:—ఈవిషయ మిచ్చట తేలలేదు. విశ్వామిత్రుఁ డింతతో నూర కుండఁడు నాకుఁ గడుపునిండ నోగిరము లభియించుట కే యథ్యం తరమును లేదు.

బ్రహ్మ:—ఋషిసత్తములా గా! మీ రేదియో నాలోచింపుచు ముఖ కాంతులఁ దొలఁగి న ట్లుంటిరి కారణమేమి?

విశ్వా:—సృష్టి యింతగా నున్న దని,

బ్రహ్మ:—సృష్టి కేమిలోపము? మీ రిరుడెంచినకార్య మేమి?

వసి:—మహానుభావా! చిత్తగింపుము. (మార్కండేయునిఁ జూపి) ఈకు మారుఁడు శంకరవరప్రసాదమున మృకండమరుద్వతులకు జన్మించిన వాఁడు. నీలకంఠుఁ డీతని నొపంగునాఁడు పదియాఱ్ఱము లాయు పని వచించె నట; మేము మృకండా శ్రీమమున కరిగినప్పు డీతని న మస్కారమునకుఁ జరాయు రజ్జని దీనించి విదప నమ్మహేశ్వరు

వాక్స్రస్త్తి దెలిసి విచారించి యితని మావెంటఁ బెట్టుకొనివచ్చి
నీపాదములకు నమస్కరింపఁ జేసి నీయాశీర్వాచనప్రభావమున మా
పలుకులనైతము సార్థకపఱచుకొన నెంది కొండంత యానతోఁ జ
నుదెంచితిమి:

బ్రహ్మ:—అయ్యో! ఎంతవిచారము! నావ్రాతలుఁ దుడువ నా కే సా
ధ్యముకా దని మీ రెఱింగినవిషయ మే యయ్య నిట్లు కోరుట
భాష్యమా! నే నిం కేమ నందు?

విశ్వా:—అనుట కే మున్నది? చేయుట కే మున్నది? ఈమార్కండే
యుఁడు దీర్ఘాయుష్కుఁడు గాక మాయాశీర్వాదము వృద్ధ మగు
నేని,

ఉ. శీతనగోన్నతస్థలి వ † సించి మహాత్తర మైన నిష్ఠ ఘో
రాతపనర్థ గాఢలకు † నైన జలంపక రుద్రప్రాదముల్
ప్రీతిభజించి బ్రహ్మపద † విగయిసేసిన నాతపంబునం
దీతనికోసమై సగ మ † హీనముగాఁ ద్యజియింతు ధాత్రిపై.

న ర:—(నవ్వి) బలే! బలే! విశ్వామిత్రప్రాదయకమతము చక్కగా రవు
లు చున్నది. నా కింకఁ గొద వేమి? (బ్రహ్మతో) తండ్రీ! విన
చున్నావుకద.

బ్రహ్మ:—విశ్వామిత్రీ! కారణములేక కినియుట పాడియా! సమస్తజీవ
రాసులఁ బుట్టింప నేనును బోషించుటకు శ్రీ మహావిష్ణువును స
మయించుటకు రుద్రుఁడును నౌ ననితెలియునుగద కావున నాతని
పాలికే బోయివిన్నవింపుఁడు. నన్ను నెవపెట్టుటవలనం బ్రయోజన
మేమి?

వసి:—చి త్రము (తెరవదును)

కైలాసమార్గము

(ప్రవేశము విశ్వామిత్రీవసిష్ఠనారిదమార్కండేయులు)

మార్కం:— (అనుబంధము--19)

నార:—గాధినందనా! దారుణచిత్రాక్షః గావించితివి కాని పుట్టించినవాఁడే తనవలనఁ గా దన గిట్టించువాఁడా దయ గనుట!

విశ్వా:—ఏమి? నారదా! బ్రహ్మమానసపుత్రుండ వై నందుకు పక్షపాత మగవలదు చుంటివే! చాలింపుము చాలింపుము.

నార:—సరిలే నడుపుము. (అందఱు నడచు చుందురు)

మార్కం:— (అనుబంధము--20) నిష్క్రమింతురు)

(తెర యెత్తగా కైలాసగిరిపై గౌరీశంకరు లగవడుదురు)

గౌరి:—చిరకాలమునుండి నా కొకసందియము బాధాకర మై యున్నది; దేవర తమితు రేని విన్నవించుకొనియెద.

శంక:—హైమవతీ: ఏ మానశయము?

గౌరి:—వరమేశ్వరుని యాజ్ఞ లవిచ్ఛిన్నము లని వేదశాస్త్రము లుష్టోపింపుచుండఁ గద! ఆయాజ్ఞ లన నెవ్వ? ఎప్పు డొసంగఁబడును?

శంక:—ప్రతిజంతువునన్నియ నపుడు తొలిజన్మములం బట్టి ఫలములు లిఖింపబడును. అవియే యీశ్వరాజ్ఞ లని యందురు.

గౌరి:—అటువై న జన్మాంతరచక్రశ-దుష్కృతములం బట్టి పుఖముఖములు గలుగుచుండ నర్హమును గర్హ యని తలంపవలయు నే కాని తమ కావడ సంభవించి నపుడీశ్వరా! రక్షింపు మనియాకాంక్షింప మొరొందిన నేమిప్రయోజనము?

శంక:—కొంత పరిశ్రాంతికొఱకును ను త్తరజన్మముతో సుఖించుటకును మొర నేయుదురు

గౌరి:—ఈతత్వ మెఱిగినవిజ్ఞులు పరమేశ్వరునికంటె గర్హి గొప్ప దందు రే మో?

శంక:—అది సహజమే. హరిహర బ్రహ్మేంద్రాదు వై నరుఁ గన్గయు నకు బద్ధు లై యుండవలసినదే

గౌరి:—తమకు మృకండమరుద్వతులకుఁ బ్రసాదించినకుజ్జివానివయఃపరిమాణ మల్ప మగుటకుఁ దల్లిదండ్రులకగ్గ కారణమా? తనయుని

కర్న కారణమా? లేక యాపదియాత్వత్సరము లనుదాని కిశర మగు
సర్థ మేమైనఁ గలదా?

శంక:—(చిటుఁపుతో) ఇంతకాలమునుండియునీ ప్రిశ్నలువేయు టిం
మలకా !

గౌరి:—శ్రీమకుఁ గోపింపక నాయీసందియమును బాపవేడెద.

శంక:—మదర్థాంగి వయ్య నీవిషయ మూహించబే కుంటివా?

గౌరి:—నే నొకవిధమున నూహించితిఁ గాని అగునా కాదా యని సం
శయించు చుంటిని.

శంక:—ఏ మని తలంచితివి?

గౌరి:—విసుటకుఁ బదియాత్వై నను గణితవరుసకు నూటా అగునట్లును
తపోమహిమంబున యోగమార్గమునఁ జరకాలజీవిత మొసంగుటకు
ను, భూతదయాపరు లగు తాము నిశ్చయించుకొని, నిమిత్తమాత్ర
ముగ నట్లంటి రని భావించితిని. తప్పయిన ఓమింపుఁడు.

శంక:—గౌరీ! నీయూహ మిక్కిలి సమంజసము. అయినచు నీవిషయ
మిప్పుడే నెల్లడింపఁ జనదు.

గౌరి:—చి త్రము.

(ప్రవేశము భృంగిరిటుఁడు)

భృం:—జయము. జయము. గౌరీమనోహరా!

శంక:—భృంగీ! ఏకేష మేమి?

భృం:—దేవా! విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదులును వెనుక నొకబాలకుఁ
డును వచ్చు చుండిరి.

శంక:—వారికి శుభప్రవేశ మొనరింపుము.

భృం:—చి త్రము. (నిష్క్రమించును)

శంక:—చార్వతీ! ఋషిత్రయము వెనుక నున్నబాలుఁ డెవ్వఁడో?

గౌరి:—ఒకవేళ, మార్కండేయుఁ డే యగు నేమో!

(ప్రవేశము మునులు మార్కండేయుఁడు) (అనుబంధము-21)

విశ్వా:-సీ. రజత శైలని వేశ! ♦ భుజగభూషణ బంధ,

భవపాశనాశ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు

వసి:- • గిరిజామనోనాథ ♦ గరళశోభితకంఠ,

స్రవిమలదేహ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు

నార:- గంగాతరంగోత్త ♦ మాంగ! సత్కరుణార

సాంభోధి దేవ! తు ♦ భ్యం నమోస్తు

మార్క:- భక్తావనోల్లాస! ♦ ప్రితిభిక్షువేష,

ఫాలాగ్నివేత్ర! తు ♦ భ్యం నమోస్తు.

గీ సకలభువనైకవంద్య! ప్రి ♦ శస్త్రహృదయ!

యోగిజనహృద్వనవిహార! ♦ రాగరహిత!

సందివాహ! మహేశ! ధా ♦ లేందుమాళి!

యగణిశోత్తమచరిత తు ♦ భ్యం నమోస్తు.

(శిరము వంచి నమస్కరించును)

శంక:- మనోవాంఛితార్థసిద్ధి రస్తు.

ఋషు:- ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! పరమేశ్వరాశీర్వాచన మమోఘమై వె
లయుఁ గాక.

(అని చేతులెత్తి నమస్కరింపుచుండ-తెరపడును.)

(అరణ్యమార్గమార్గము. ప్రవేశము ఋషులు మార్కండేయుఁడు.)

మార్క:- (అనుబంధము-22)

నార:- నిటలాక్షుఁడు “మనోవాంఛితార్థసిద్ధి ర” స్తని దీవించెఁగాని

నా కిచుక సందియ మగుచున్న దేమందువు? కాశికా!

విశ్వా:- ఎందువలన?

నార:- ఈశుమారుఁడు గాని ఈతనినిది స్తమై మనముగాని వాంఛించి

నదిదీర్ఘాయు ' వగుట నీశ్వరాశీర్వాచనమున నది సమకూడునుగాని

“పదియాఱవత్సరము” లనిమున్నువచించుటకుఁ గారణ మేమి? దా

ని కిప్పుడేరీతి మార్పు కలుగును? పరమేశ్వరుఁ డది మరచెనా? మ

నమనోగత మెఱుంగఁడా? యేయితరకారణమైనఁ గలనా! యిది
యే నాసంశయము.

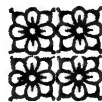
విశ్వా—ఈశ్వరునకు మరపు జనించుట కల్ల. ఆశీర్వాచనము నెఱచేఱుకుం
డు టంతకంటె ననత్యము గద? కాని తొలుత నట్లాన తిచ్చుటకుఁ
దగినగోప్య మగుభావ మేదియో నుండ నగుఁగాన సంశయవిముక్తు
ల మై నాలునిఁ గొంపోయి జనసేవకులఁ జేర్చుదము.

వసి—ఇయ్యది నిశ్చయము. అయినను పరమేశ్వరాశీర్వాచనము నెఱుం
గక గడుపు సమీపించు నప్పటి కీశనిఁ గొంపోవ యమదూతలు
గాని యముఁడుగాని రావచ్చును. అందుచే నీచిఱుతఁ డిప్పటినుం
డియు సప్రమాత్తుఁ డై తపస్సమాధిం బ్రవేశించె నేని సృత్యువు
నకుఁ జంకవలసిన యగత్యముండదు సహకదా; తనదాసుని బాధించు
కాలుని వారించుటకై భక్తహరశంతుఁడగుశంకరుఁడు సాక్షా
త్కరించి సంవర్తిని వారించి యీతని రక్షించుట యే గాక తనగాం
భీర్యాభిప్రాయమును లోకమునఁ వెల్లడింపఁగలఁడు. కావున శంకిం
చుట కవకాశ మెంతమాత్రమును గలుగదు.

నారః—ఇ దంతయు నాకుఁ గోచరమే యయ్యు మీయభిప్రాయములఁ
గనుఁగొనుట క ట్లంటిని. ఇకఁ బోవుదము రండు. పాపము; కు
మారునికొఱకు వారు నిరీక్షించు చుందురు.

మార్కంః— (అనుబంధము-22)

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

“శ్రీరామచంద్రపరమాత్మ నేనమః”

మార్కం డేయ నాటకము.

పంచమాంకము.

(వర్ణశాలముంగిట మరుద్వతి కూర్చుని యుండును)

మరు:—

(అనుబంధము--23)

కట్టా! బహులోకవిశేషములేనో! అలియవు. సుతుఁ డింకను నా కున్నవాఁడు! ఈశ్వరనిర్ణిత మగునిర్యాణకాల మింక నొక్కవత్సరములోఁ బూర్తి కానున్నది. నాస్థానములు సుడివడుచున్నవి. దుఃఖ పరంపరలు పొరలి పొరలి వచ్చుచున్నవి. హా! తనయా! నాయట్టిదు రదృష్టరాలిగర్భమున జనింపకున్న దీర్ఘాయుష్కుండ నయ్యె డివాఁడ వేమో కద? తిండి! నీచేతులమీదుగ చాటిపోయెడిభాగ్యమున కేనోచితి నో లేనో కద! అయ్యో! కుమారా! (అని దుఃఖించుచుండ)

మృకం:—(ప్రవేశించి) (స్వ) ఆహా! ప్రణయమహిమ మనిర్వాచ్యము-(ప) మరుద్వతీ! విలపించినఁ బ్రయోజన మేమి? ఈశ్వరాజ్ఞకు వేచి యుండము. కుమారునిముఖంబున భవితవ్యము నెఱుంగవలచా? ఊరడిల్లుము.

మరు:—ప్రాణేశ్వరా! ఇంకఁగుమారునోట వినవలసిన దేమి యుండును! అట్టి యదృష్టమే యున్న నింతపుట్టునా? కుమారనామస్మరణ మాత్రమున గుండె లవియునా?

మృకం:—కాంతా! ఎంత వెళ్టి దానవు?

గీ. ఎలమి సస్యాధ్యముగ ఫలి ♦ యింప జేయు

వర్షముతువున కాదిని ♦ భయదమేఘు

గర్జితార్భాటములు గల్గు ♦ కరణిఁ గాగ

సుఖములకుఁ గవ్వములె వచ్చు ♦ చుండుమొదల.

అట్టికష్టసమయమునం దోరిమియే ప్రకాశింపవలయు.

ఇదియునుంగాక విశ్వామిత్రుఁడుప్రతినఁ బూనుటచేఁగొంచమాలాఁ
చింప వలయు. అతడు నిరుపమానతపోబలసంపన్నుఁడు సృష్టికిఁ బ్ర
తిసృష్టికిఁ జేయఁగల సమర్థుఁడు. ఆతనివెంట నున్న వారునారదవశిష్ఠు
లు అప్రతిమాన సహజులై రాసలజ్వాలాకర్షితచిత్తులగు విశ్వామిత్రవసి
ష్ఠులును, కేవలకలహభోజులై భువనములడిగొల్పి తాఱుమాఱుఁ
జేయఁగలతంపులమారినారదుఁడును, తమతమవర్తనలమాని యన్యో
న్యసహాయులై మనకుమారునివిషయమై పట్టుదల వహించుటచే స
రియగుఫల ముండును, కుమారుని వారలతోఁ బంపునపు డీయది
నీవే నుడివితివి గద?

శిష్యు:—(ప్రవేశించి) ఆచార్య! కుమారసహితముగఁ దాపసు లేతెం
చుచున్నవారు.

మృకం:—మహాభాగ్యము.

మరు:—(ఆతురశతో) నాయనా! ఎంతదూరము ననుండిరి?

శిష్యు:—అమ్మా! ఇదిగో సమీపమున కేవచ్చిరి.

మృకం:—

మరు:— { (లేచి యెదురుగా బోవుచుండుట సరింతురు)

మరు:—(వ్రే) కట్టా! ఏమని విందునో కద.

ఋషు:—(కుమారునితోఁ బ్రవేశింతురు)

మృకం:—మునితల్లజులకు స్వాగతము.

మార్కం:—జననీజనకులారా! నమస్కారము.

మృకం:— } తండ్రి! రమ్మ.
మరు:— }

విశ్వా:—(మృకండునితో) విభాండుకుమారా! సర్వము శుభ మయ్యె.
ఆనుపూర్వికగా మీనందనునివలనఁ దెలియుదురు గాక. మేము పో
యివత్తుము. మార్కండ్‌యే! సుఖంబుండుము.

మృకం:— }
మరు:— } చుహాత్మక! నమోస్తు.
మార్కం:— }

ఋషు:—విజయీ భవ! విజయీ భవ.

నాథ:—(స్వ) ఇకనాపనిమీద, నే నుండవలయు.

(విశ్వామిత్ర) వసిష్ఠ నారదులు. నిష్క్రమింతురు)

మరు:—(కుమారుని తలవెండుకల నవరించుచుండ)

మృకం:—బిడ్డా! గిరిగహ్వర ఘోరారణ్యమార్గమనమునఁ జిగురుటా
కులం బోలునీపాదము లెంతనొచ్చెనో!

మార్కం:—జరకా! ప్రేమచే నడిగితిరికాని సర్వేశ్వరుఁడు సర్వకాల
ములయుండు, సర్వవిధముల దయఁగలిగి సర్వాంతర్యామియై,
సహస్రనేత్రములచే గనిపెట్టుచు, సంచరించుచుండ నాతనిచరణ
దాసులకు శ్రీమ యుండునా?

మృకం:—కుమారా! నిజము.

మరు:—నాయనా! సత్యలోకవిశేషము లేమో వినిపించెదవా?

మార్కం:—జననీజనకులారా! సత్యలోకమునుండి కైలాసమున కేగవ
లసివచ్చుటచే జని శంకరు దర్శించి నమస్కరింప, నమ్మహేశ్వరుఁ
డు “మనోవాంచితార్థసిద్ధిర” స్తని దీవింప మనోవాంఛ దీర్ఘాయు
వే యగుట సంతసించి, సెలవుగైకొని వచ్చుచుండ, వసిష్ఠులవా
రిట్లని యాన తిచ్చిరి.

మరు:—ఏమని తండ్రి!

మార్కం:—ఈశ్వరుడు విస్పష్టముగ దీవింపక గంభీరముగఁ బల్కెఁ గాన, నది స్పష్టికరించుట కీకుమారుఁ డిప్పటినుండియుఁ దపస్సమాధిం బ్రవేశింపవలయు నని వక్కాణించిరి.

మరు:—నాయనా! మే మింకను నిశ్చంకవ్యాదయులమై జీవించువు నైము గలుగ దయ్యనే! మ మ్మివిధమున డించి, నీవొక్కండవే తపంబున కేగెదవా? మే మెట్లు బ్రతుకుదుము. మమ్ముగూడఁ దీసికొనిపొమ్ము. భగవంతునిదయయెట్లు పరిణమించినను, ని న్నను సగించియేయుండుము.

మార్కం:—తల్లీ! తపంబునకై యొంటరిగను, విద్యకై సహవాసము తోడను జనవలయునని, పెద్దలు ఎచింతురు గద! అట్టిచో నిట్లు కోరదగునా?

మరు:—పుత్రా! యె ట్లెడఁబాసి యుండఁగలము?

గీ. రంగదుత్తుంగభంగత ♦ రంగజంతు
సంకులం బయి హైపించు ♦ సందర్శమునకు
సరగ నెన్నటి కేనిఁ బ్ర ♦ శాంతికలుగుఁ
గాని, మాదుఃఖమున కంతు ♦ కలుగదయ్యె.

మృ:—(భగవంతు ను ద్వేషించి) ఆహా! సుమేశ్వరా! నీనిర్ణయము లెఱుంగ నసాధ్యము.

మార్కం:—అమ్మా! విధినియోగము చాట నలవి యగునా? పరమేశ్వరుడునైతము, కర్మబద్ధుడై, యనేకగతుల సంచరించు చుండలేదా?

ఉ. తిండికి లేదా? కట్టుకొనఁ ♦ దెల్లనివస్త్రమే లేదా? భాగ్యమే యుండదా? ఏమిలోటు తన ♦ కుండె? జతుర్దశలోక నాథుడై యుండెడిశంకరుండును, మ ♦ హోగ్రభయంకర కర్ణచేతఁగా కుండినఁ బేదవాని యటు ♦ లుండఁగఁ గారణ మేమి? తెల్పుడీ!

సర్వప్రపంచము కర్మ యనురజ్జవుచే బంధింపఁబడి యుండుట మీ రెఱుంగరా?

మృకం:—తండ్రి! పసివాఁడ వయ్యఁ బరిపూర్ణజ్ఞానముఁ గలనీతో నే మని మాట లాడుదును?

మకు:—నాయనా! మా కిం కేది గతి? యెవరు దిక్కు? ఎంతటిదుష్కాల మాసన్న మయ్యెను? అయ్యో! నాతండ్రి! ఎట్లు బొమ్మని చెప్పఁ గలను? నే నేల బ్రతికి యుంటిని? (విలపించును)

మార్కం:—అయ్యయ్యో! దుఃఖమున కిప్పు డేమి యవకాశము? మఱి కొంతకాలమునకైన నాశరీరము నాశ మొందక శిలవలె నిలచి యుండునా? శిల యైవనుఁ గొన్ని నాల్గకు ఖలమై పోఁగలదు. బుద్ధుడప్రాయ మగుదానికొఱకు విలపించు తెందులకు? నిజముగ నాలోచించినచో

సీ. కఫవాతపైత్యో • గములచేఁ గృశియించి,
మారణంబై పోవు • మట్టిబొమ్మ
దుర్గోహవాంఛితా • దులఁ జిక్కి చెడిపోయి
హేయమై నశియించు • మాయబొమ్మ
రక్తమాంసాదిమ • గ్గంధభూంబుష్పమై,
రాలి పోయెడు నట్టి • తోలుబొమ్మ
మలమూశ్రజుతుసం • కులమై మహాగ్నిజే
కొనికాల్చుఁబడునట్టి • కొయ్యబొమ్మ.

గీ. పుడమిపై నాగ్నిదినములు • బొమ్మలాల
తనువుశాశ్వతమనుచును • దలఁపకమ్మ
లమ్మ! ‘జాతస్యమరణంధ్ర’ • వమ్మటంచుఁ
బలుకుటే సత్యమగు నని • తలఁపు మమ్మ!

ఈషణశ్రీయముల వర్జించి, కామాదిశత్రులకు లోఁబడక సర్వము

సర్వేశ్వరుడే యనునిశ్చలచి త్రమున నాతనిచరణముల భజించువారలకే మోక్షము కరతలామలక మనుధర్మసూత్రములఁ బాగుగా నెఱింగి గేస్తురాండ్రలోనగ్గిగణ్యత వహించిన పరమచావనిని నీవును అనివిషులచేసైతము బాగఁడ్డఁ గాంచినమునిజనమూర్ధన్యుఁ డగు తండ్రియు నస్థిరమైననాతనువుకొఱకు విచారపడు చుంటిరేకానిముందుతోవఁ జూచుకొన రైతిరి. ఒకవేళ నే జీవించియుండగనె మీకు కాల మానన్న మగు నెడల నీకుమారనామకశాఖపై దట్టముగ నల్లుకొనఁబడినమోహలతఁ దెగఁగోసి పోవుదురా? లేక, మృత్యువుతో బోరాడి జయించి న న్నెడిఁబాయక యుండఁగలరా? అదియెంతకష్టము? ఏజీవముఁగాని జన్మజరామృత్యుభయఁబులకు నెలియై సుఖముగా మనియుండఁజాల దనుట మీ రెఱింగినదే కద? ఇనియునుంగాక నేను మీమఱియుఁ గాంచి భరింపఁజాలక బ్రతికినంతకాలము మీ మ్మెడఁబాయకయే యుండు ననుకొనుఁడు. మన్మసస్సారంగమాయమామహేశ్వరచరణారవింశవిహార మొనర్చుచుండ నిమిత్తమాత్రీచైతన్యముగలనాశరీరము మీయొద్ద నున్న నేమి? లేకున్న నేమి? ఇది యిటుండ నింకొకటి చిత్తగింపుఁడు ఈశరీర మనుచక్క పుత్తిత్తి ద్వారములతో, నాడులతో, నరములతో, నెముకలతో, రోమాంచములతో, గవోష్ణరక్తప్రవాహముతో, బలిష్ఠమై సుందరమై లాఘవమై విశాలమై యున్నను పంచప్రాణములం గల్గి యున్నం గాని ప్రయోజనకారి కాఁజాలదు. ఆపంచప్రాణములకు పృథివ్యాస్తేజోవాయురాకాశము లనుభూతపంచకసంబంధమైనవై యుండును. అట్టిశరీరము నశించినప్పుడాభూతము లాయాస్థలాంతరముల నలంకరించును. అందుచే జీవాత్మకు మాత్రము నాశ ముండదు. ఆపంచభూతములే పవిత్రములైన మీశరీరములందును నాశరీరమందును సమస్తచరాచరంబులందును వర్తించుచుండుటచే నే నగవడకున్నను మీలో నైక్యమై మిమ్ము నేవించుచునే యుండును. ఇ

దియంతయు మీహృదయములనాటినదే యగుట జరిగింపవలసిన
యగత్య మేమి? నే నేల మరణింతు నని విచారిం చెదరు? నిశ్చలత
పస్సహృదయం దుండువాఁడెన్నటికిని నశింపఁడనియోగశాస్త్రములు
ఘోషింపుటలేవా? కైలాసాచలమున కేఁగి చంద్రమాతీశ్వరు దర్శిం
చిసాష్టాంగనమస్కార మాచరించి నప్పు డాపరమేశ్వరచరణసో
జస్సగృహేఁ పవిత్రీభూతమైన మదుత్తమాంగము మృత్యువునోటఁ
జొప్పింపఁ బోవుచుంటినా? (అనుబంధము--24)

మృకం:—మరుద్వితీ! కుమారుఁడు వచించినవిషయములం దొక్కటి
యుఁ దీసిపోవునది లేదు. భగవంతునిపై భారముంచి యాశీర్వాదిం
చింపుటయు. ఇంశకంటె మన మే మొనరింపఁగలము? విచారింప
కుము (కుమారునితో) తనయా! పిపీలికాది బ్రహ్మవర్యంశవ్యా
ప్తుఁ డగు సర్వేశ్వరుఁడు నిన్నరక్షించుగాఁక.

మాగ్ధం:—శల్లీ! నీమూఙ్గా గూడ దయసేయుము.

మరు:—(దుఃఖముతో) అయ్యో! ఇం కేమిచేయుదు? నాప్రాణములు,
చలిచు చున్నవి. సర్వప్రపంచము నాకనులకు దుఃఖమయ మైకను
పించుచున్నది. ఓభగవంతుడా! వృద్ధులము. చిరకాలమున కీకుమా
రుఁ గనినారము. ఇతనికన్నవేరుదిక్కును లేనివారము, తృటి
కాలమేని సుతునివిడచాడి బ్రతుకలేనివారము మునిదంపతులము
మూపై నించుక దయయుంచుము దీనజనావనం డన బిరుదుఁగలా
డవు. ఓశల్లీ! భక్తజనకల్పవల్లీ! శాంకరీ! నీ వీకుమారు నొసంగునాఁ
డల్పాయుష్కుఁ డగుట కేను జింతింప నారు వోసినవాఁడు నీరు
వోయ కుండున ” యని యోదార్చినదయారసభగితవు. అట్లినీచర
ణముల నమ్మి సమ్మతింపవలసఁ గాని లేకున్నఁ బుత్రీవిశ్లేషణము
నహింప దరమా? నీవెఱుంగవా? ఇతఁడునీబిడ్డఁడు గాని నాబిడ్డఁడు
గాఁడు. నీవే శరణ్యము. ఈయాడుకూయి యొకింత యాలకింపుము
లేదా న న్నంత మొందింపుము.

మార్కం:—తల్లీ! సీపూరడిల్లక తప్పదు (అనుబంధము. డైలాగ్ 25)

మరు:—హా! కుమారా! ఎంతలో సర్వసంగపరిత్యక్తుడ వైతివి! ఓయా శ్రీమమ్మగంబులారా! మీచెలికాడు సకలసుగుణాలవాలుడు, మార్కండేయుడు, మీరెల్ల రాశ్వీరదంపుడు. ఓవిశ్వామిత్ర! వసిష్ఠనారదాదిమునిచంద్రులారా! మీరెల్లరు దీవింపుడు. ఓసిద్ధులారా! సురలారా! మాతనయునిఁ గాపాడఁ బ్రయత్నింపుడు. ఓశంకరా! ఓశంకరా! ఓభార్గవీ! ఓకుమారా! హా! మోహము! పాపము. తనయుడు. తపము. దుర్భరము. దుర్భరము. దుర్భరము.

(నేలపైఁ బడును. తెరవాలును)

(ఇచ్చట ప్రేక్షకజనవిరామము)

(అరణ్యప్రదేశము మార్కండేయనిప్రవేశము)

మార్కం:— (అనుబంధము 26)

ఔరా! పరమేశ్వరులీల లెంతచిత్రములు! ఎంతదురవగాహములు! నేను జన్మించిన దొకవర్షశాల! కనినవాగు పరమతపోనిధానులు! విద్యలొసంగియవివేకాంధకారముఁ బోఁదోలిన దేశికుడు తిరస్కృతవాచస్పతీయనం దగు కణ్వాబుషి; దర్శించినవి సత్యలోకకైలాసములు. తపోమార్గదర్శులు విశ్వామిత్ర! వసిష్ఠనారదులు! భజింపఁబోవునవినిఖిల లోకకల్యాణకరంబు లగు శంకరునిచరణంబులు! నడచుచున్నదరణ్యమార్గము; ప్రాయమా! పడినూటవత్సరము ప్రవేశించినది! సహవాసులూ ప్రస్తుత ముండరామిఁ గోరఁదగదు. పోనిమ్ము. దైవమేతో డచుగట్టరచ్చుకమున నేగున మన్నను ఈమార్గమిచ్చటనుండి నాల్గుభాగములుగాఁ జలిపోయె. ఏతోవ యెచ్చటి కేగునో తెలియదు. తెలుపువారును లేరు. ఇ దంతయు భగవన్నిర్మాణముగాక యితర మగునా? దీనింబట్టి చూడఁగా దరచినకొలఁది వెన్నగట్టిన దునట్లు, శ్రీమకు సహించిననిరూఢభక్తిచేఁగాని జన్మరాహిత్యము

దొరక దనునీలివాక్యము స్తుతికిఁ దగులుచున్నది. అట్టినిర్మలపవిత్ర
సమకూర్చుటకే భగవంతుఁడు తనభక్తులగువారి కనేకసంకటము
లఁ గూర్చుచుండును. ఏబాధలకైన నోర్చి మనోవాక్కాయకర్మ
లచే నర్వము భగవదర్పణముగా నెనరు సంచరింతురో యట్టివారే ధ
న్యులు. మృత్యువునై తము వారి డాయఁ జాలదు. నేనిప్పుడు నదాశి
వునేవింపఁ బోవుచుంటిఁ గాన నయ్యాశానుఁడు నివసించుచున్నాఁడని
గదిగ్గుధ్యగాఁ బోయెడి నీబాటనే చని నారదాద్యుపదేశము నేరవే
ర్చ నుపక్రమించెద. (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓదయాసముదాగ్ర!
పరాత్పరా! శంకరా!

మ. తలిదండ్రు ల్తనయూయటంచుఁ గడువం • తన్ మున్ని శోకింప వా
రల నట్టే దిగనాడి పాప మనుచున్, • రవ్యంతయోజింప నై
తిలలిన్ నీ సరిపాదపద్మములయం, • దే చిత్తము న్నిల్పితిన్
మల యింక బడిఁజాల దర్శనముని, • మూ! భక్తసంరక్షణ!
(నిష్క్రమించును)

(ప్రవేశము నారముఁడు)

(భజగోవిందం)

ఓదయామయా! సకలవేదస్వరూపా! విశ్వరూపా! పరాత్పరా! నీచ
రిత్ర లెంతవారికిని వర్జింప నశక్యములు గద! నిన్న నమ్మక చెడిపో
యెదరు గాని, నన్నినవారికిఁ గొంగుబంగరువుంగద! ఏనినీచిద్విలా
సము గాదు? నీ వెందుండవు? అట్లే కానిచో శ్రమిలకు నహించి
ఘోరారణ్యములం బడి పోవుచున్న మార్కండేయునకు మార్గమధ్య
న మృతకంఠేశ్వరుఁ డనులింగాకారమున సాక్షాత్కరించి నేవఁ
జేయించుకొండ వా? ఈమూలమున నా కోగిరము లభించునా?
ఇ దంతయు; వాచా మగోచరుండ జగుభవ త్సంకల్పము. నే నింక
యమూలయును న కరిగి మార్కండేయునిజోలికిఁ బోవల దనియు

రక్షింపు మనియు, జాలి జనించునట్లు జెప్పి యాతఁ డంగీకరింపనిచో గతించినవృత్తాంత మంతయు నెఱింగించి అలుకఁ బుట్టించి యీహకు జ్ఞవానియొద్దకు రప్పించెద. అప్పుడు తనభక్తుని బానించుట కేతెంచినప్రీతనాథు వారిచుటకై శంకరుఁడు స్వస్వరూపమునఁ బ్రసన్నుడై మునిబాలకు రక్షించి, యముని శిక్షింపక విడువఁడు. అస్సదాదుల కప్పుడు గాని పూర్ణముగ నానంద మొదవదు. ఈవిషయమునఁ గాని కలహభోజననామధేయము సార్థకతఁ గాంచదు. నిరుపమానభక్తాగ్రేసరుఁడును శంకరసరస్వీపూజుఁడును నగు నీడింభకుఁ డీయెడనే యుండి నిర్దుష్ట మగు సీత్యరాధాధన నెవేర్చుచుండుఁ గాక. కర్తవ్యమున కేగెదను.

(భజగోవిందం) (నిష్క్రమించును)

(తెరి యెత్తగాఁస్పటికలింగాకాము మార్కింజేయుఁడు గనంబడును)
మార్కం:— (అనుబంధము-29)

ఓతండ్రి! అమృతకింకేశ్వరా! నాపై నింకను దయరాదా! భక్తపరతంత్రుఁడవే! నీభక్తులై నాతలిదండ్రులై న వృద్ధులయెడనేని జాలిఁ దలంచి నన్న రక్షింపుము నేను నీవుత్రుఁడను గానా? కుచూరునిపరితాపము గాంచుచుండియు, జగదేకరిక్షకుఁ డగుజనకుఁ డూరకున్న నింక నాబిడ్డని కెవరు దిక్కు? నకలదిక్కులనుండి “రక్షకుం డొక్కశఁకరుడే” యని విన వచ్చుచుండ నింకెన్నరి నేమింతు? మఱియు నోయీశ్వరా?

సీ. ఆశాశ గోళమం ♦ దవతరించి వెలుగు,

లలితమా నక్షత్ర ♦ ములసఁగాని,

గంగాతరంగం ♦ ఘాతాంతరోద్భావ

విస్ఫురచ్ఛీకర ♦ వితతిఁగాని!

శత్రురాట్టయపరి ♦ స్పరవిజృంభితదారు

నాగణితాశుశ ♦ రాళిఁగాని,

వర్ణనాతీతదు. ♦ ర్వారవర్ణనమయ
హరివర్ణనా ♦ రాలి.గాని,
గీ. చేరి లెక్కింపవచ్చున ♦ చింపవచ్చు
'గాని, సర్వామరశ్మేణి ♦ కైస నీదు
మహిమలెన్నంగదరమె? యు ♦ మామహేశ;
భక్తజనహామ! నర్వేళ! ♦ భవవినాశ!

శంకరా! శివా! నినునమ్మినవారి కేలోపమును రానీయవని వేనోళ్ల
నాలకించితి. నిన్నాశ్రయించితి. శిశుస్త్రీగోభూసురహత్య లొనరించు
పరమపాతకులై నను శివా యను నీపవిత్రనామాక్షరద్వయ మొక్క
మారు నో రారెన్నరించినితలె పకిలమహాపాపములఁ బటాపంచ
లొనరించి సద్గతు లొసంగు దునట అట్టి పతితపాపనభిరుదముగల
లోకరక్షకుండవు న న్నీల బ్రోవవు? ఏల నామొ రాలకింపు? ఓగం
గాధరా! నా కీతుచ్చశరీరముపై నానలేకున్నను జీకు లగుతిలిదండ్రుల
కొఱకి వేక్షింపవలసె. నీవు కరుణార్ద్రదృష్టుల నన్ను గారిపింప వేని
కుమారునికై యడలియడలివా నట్ట నశింతురు. కావున నోదేవా!
వారిప్రాణము లుండునంతనఱ కేని నన్న మచవుము. నీవొనంగిన
యాయుఃప్రమాణము నేటితో నమాప్తము గాఁబోవుచున్నది. యమ
భటు లటదెంచి కొంపోగలరు. ఓహర్తజనశరణ్యా! నిన్నే నమ్మి
తి. నిన్నే ధ్యానించితి. రక్షమాం! రక్షమాం రక్షమాం (అని కను
లుమూసి ధ్యానించుచుండును)

(ప్రవేశము ఇంద్రులు యమభటులు)

1-భటు:- అతఁడే మార్కండేయుఁడు సమీపించి పృథునాజ్ఞ నెరివే
ర్చుదము.

2-భటు:- దీర్ఘకరా! కింకరవృత్తిజింపవలసినది నిజమేయైనను, తదేక స్యా
నముననున్నవాని నియతికి భంగముఁ గలిగించుట పాపకరమేమో?

1-భటు:- అపాదునూ? ప్రపంచదండధరుని కింకరుల మగుమనమిట్లు శౌ

కింపవచ్చునా? నీకు సంజేహమైన గావేనేక నుండుము. నేను ముందుండి పలుకరించెదను (అనిసమీపింపబోయి వెనుకకు దగ్గి) ఆహా! ఏమిడి? వేడిగాడ్పులు వీచినట్లు శరీరమున కాపాటము గలుగుచున్నదే! ఇది యీతనితప్తప్రభావ మగునా? (అలోచించి) అగుగాక. ఇచ్చటనుండియే పలుకరించెదను. (ప్ర) ఓవిప్రకుమారా! నేటితో నీయాయుర్దాయము చెల్లిపోయినది. మాయేళిక యుత్తరపుష్కారము యమపురంబునకు బోవ బయలుదేరుము.

మార్కం:—(ధ్యానమునే సటించు చుండును)

భటు:—ఓయీ! కదలి రావేమి? మాటాడవేమి! ఆలస్యమునకు సహించము. నిన్ను విడువము. లే లేచిరమ్ము.

మార్కం:—(కనులు విచ్చి చూచి) (స్వ) ఓహో! వీరు యమభటులు కాబోలు (ప్ర) యమదూతలారా! దేవతారాధన పూర్తియగునంతవఱ కాగూఁడు. నన్ను దొందర పఱపకుండు.

భటు:—అగుట కెంతమాశ్రము వీలు లేదు. నీవు చెప్పినట్లు నిలచి యుండుటకు నీనొకరులము గాము.

మార్కం:—నగముపూజ యైనది, మిగిలినది త్వరలో ముగించి నచ్చేద నుండుండు.

భటు:—వీలు లేదు. ఈరాత్రినీ బూజించిన నేమిలాభము? తక్కిననగముమాప్రభువున కర్పింతువు గాక. లేచి రమ్ము.

మార్కం:—బౌరా! ఏమిటి కానోటిదుడుకు? మీప్రభువు మిమ్మియ న్య క్తపుమాట లాడుట కేపంపెనా? నేవకులవాక్పారుష్యము ప్రభుమర్యాదలఁ గలఁగింప కుండునా? మీరు దూత లగుటచే శాంతింప వలసె. నింక నిట్టిదుండగముల నాచరింపక దేవతార్చన యగు సం తవజకు నిలుపుడు. కా దేనిమీనేతిను డాసి “భగవత్సేవకు భిన్న మాచరింపఁ జాల” నని విన్నవించితి నని తెలియఁజేయుండు.

భటు:—ఓయీ! డింభ-కా! పిట్టకొంచము కూలేకున మని నట్లు

జానెడు లేవు! యిమ్ము క్షమించువాడవా? మాదర్శన మైనంత
నె సకలప్రపంచమును గడగడ వడంకుచుండ నీవేమో నిర్భయము
గ చూట లాడెదవే మాగదాముద్గర పాశంబుల పాలయ్యెదవునుమా!
జాగ్రత్త!

మార్కం:—(స్వ) ఆహా! మూర్ఖులయెడ సామవాక్యములు నిష్ప్ర
యోజనము లగుగద (ప్ర) ఏమీ! మీరా? నన్ను భౌధలఁ బెట్టు
వారు? మీదర్శనము సకలలోకసంతోభకారణమా? ఔరా ఏ
మావాగ్విజృంభణము?

శా. దంభంబుల్ పడరించి భీకరగదా • దండప్రహరక్రియా
రంభశ్వంబునభీతిఁ గొల్పి బలగ • ర్వస్ఫూర్తిగొంపోవఁగా
సంభావించితి రేము? యేటికి వృథా • సందర్భముల్ సాగునే
శంభుఁ గొల్పెఁడువారిపల్లఁ జనుడీ • శంకించుకూడ వెలవే.

1. భటు — ఔరా! ఏమనిప్రేరితివి? మాది వృథా ప్రమాదమా? నిన్ను
గొంపోఁజాలమా? నీశంభుని గింభుని లెక్కనేయుము. పూజాద్రవ్య
ములు గీజాద్రవ్యము లావల బాటవైచి నిన్నీడ్చుకొని పోయెదము.
నీ కెవ రిడ్డము వచ్చెదరో చూచెదము గాక. సిగ్గులేని పిగిజింగము
గొలచుటచే మి త్రెక్కి హమ్మఁ దృణీకరించెదవుగా?

మార్కం:—ఓరీ చాపిష్ఠీ! నన్ను నిందింతువు గాక పాంచభౌతికప్రపంచ
మందుఁ గలసమస్తచరాచరంబులకు నాధారభూతుఁ డగుమహాదే
వునిఁ గూడదూషించుచుంటివే మూర్ఖా! ఫాలాక్షుని నిందించుట
ఘోర పాతకమునుమా? తూల నాడకుము. నేను మీబిభీషికలకుఁ
జలింప నవినమ్ముము.

సీ. చటులదంష్ట్రోగ్రివి • కటకరాళుర మిమ్ము

గని భీతిఁబడ దుష్ట • జనుడగాను

ఘంటానినాడభీ • కరగదాహతులకు

వెలఁ గంది కుందఁ గా • వెకలి గాను

తతఃకయాహీననం • గతదుర్భరార్భటుల్

సరకునేయగ • నీచనరుడగాను

త్వత్పాశబద్ధవి • హ్యలుడనై భౌధః న

ప్పించుడీ! యని యాశ్రీ • యించః బోను

గీ. ఎవ్వనిగ నెంచినారో? ను • హీశంక

త్రిపురరతుస్సమూహభూ • రిప్రతాప

మారణోద్దండనేత్రాగ్ని • నుండలుచకు

నాశ్శుభక్తునిఁగా మది • సరసికొనుడు!

1.భటు:—ఓరీ! గర్వోన్న ప్రవృద్ధిప్రలాపి! నీవాటిభక్తులను వేలకువేలు చూచితీమి గాని గర్వించి ప్రేతఁడువానిమాశ్రీ మీనఱకెఱుగము. నీగుద్రునివిషయమై మాకడ బలుకకుము మీమించుకేని సరకుగొనము. లేచి రమ్మ.

మార్కం:—(స్వ) ఛీ! ఛీ! ఈదుర్మార్గులతో మాట లాడఁగూడదు (మఱలలిగము డాసి) శంఢీ! సర్వేశ్వరా! ఇనుమునుబట్టి యగ్ని కినినమ్మెటపెట్టచునట్లు నన్ను గుఱించినీ వీనీచులచేబడరానిపల్కులబడవలసి వచ్చె గద! దీనికి నేను కారణుడ నగుటచే నన్ను తమింపుము (అని నమస్కరించుచుండును)

1.భటు:—నిన్నికతమించినను శిక్షించినను మార్కంభు నగుయమధర్మ రాజునకే చెల్లును గాని తదితరులచే గాదు. నిరుపమానపరాక్రమైకదత్తుండును దుర్నిరీక్షుండును నగుకాలుని సామాన్యుడని తెలంచుచుంటివి కాబోలు? జాగ్రత్త!

మార్కం:—నమస్తే శంకరా! శివా!

1.భటు:—బౌరా! యేమినిశలపొగరు! ఏమి నీకండకొప్పు! ఏమి నీతిరస్కారము. ఇంచుకయు వేఱవ కుంటివే?

మార్కం:—ఓయూ! జ్ఞానశూన్యప్రలాపి! మిఱిమిఱి దుర్భాష లాడకుము. నినుము.

ఉ. బాల శతాంక మౌళి నిర • వద్యకళాపరిపూర్ణమూర్తి గా
 రీలనార్పితార్థచిత్ర • రీరుఁ డనంతదయాద్వితోల్లస
 చ్చీలుఁ డరాజీకీకరుఁడు • శ్రీధరుఁ డాత్మపురాంతకుండు నా
 వాలిటనిల్చియుండువెల • నుగఁ బ నేమిటి కింకఁ జెల్పుడీ.
 మాటుమా టాడక వచ్చినతోపువనే చనుఁడు (అనిలింగమును డా
 సి పూజాదోషములచే నర్పిపు చుండును)

2 భటు — ఓమార్కండేయా! నీయీవ ర్తనము స్ర్మిస్తుతమున కనుచిత
 ము. ఇదియును గాక దాదాపుశుల దూకకరించి లోకులు నవ్వు
 దు రనియెడఁ దలంపక యొక యంగనను నెత్తిపై నెక్కించుకొని
 నిరంశునిశ్చళాననంచారుఁ డైన కొండవీటిజుగమధీరువును గొగలిం
 చుకొనుటవలన లాభము లేదు. ఎంతశాంశముగ బలుకుచుంటిమో
 యూహింపుము. మమ్ముశ్రీమదైక్యము, నీవు శ్రీమదకుము.

మార్కం. — ఓరిమ్మాగ్నిడా! యెంతయవివేకముగ బలికితివి! ఎవరురా
 నీ కీమువోగ మిచ్చినది? యెవనివలన సర్వప్రసంపము సృష్టింపఁబ
 డు చున్నదో యెవనివలన బోషింపఁబడుచున్నదో యెవనివలన ల
 గు మగుచున్నదో యెవనినానుస్మరణమాత్రమున మహాపాతక
 ములకు వెలియై సకలప్రాణులు సద్గతులఁ బొందుచున్నవో తిక్క
 రణశుద్ధిగ సర్వసంగచరిత్యక్తులై భజించువారిహృదయసీమలే తన
 యాస్థానముగానెవ్వ రధిస్థించిరో నిత్యానిత్యవివేచనజ్ఞానులజ్ఞాన
 చక్షువుల కే సరాత్మరువాగమృతకరణంబు లానంద మొసంగునో
 ప్రకృతి సర్వస్వమునందు లీలామాశ్రముగ నెవఁడుగోచరించునో
 సర్వేశ్వరుఁ డయ్య గుమ్మరివురుగుపగిది నంటియంటనివిధమున
 నిష్కళంకవిరాజమానమాననియచరిత్రుఁ డై యెవ్వఁడాహమాత్రీ
 ముగ జతుర్దశభువనములఁ గను పెట్టుచుండునో యట్టిజగజ్జనకుని
 నిందించెడిపాపి! ఇటువినుము:-

సీ. నిరుపేదవాఁడు శర • కరుణానా? యైశ్వర్య
 మీశ్వరాధనమై • యెసఁగుచుండఁ
 బిరికివాఁడటలాది • పురదై శ్రులనుబట్టి
 చండాడినట్టిరు • మృగిం డతండు
 జారనర్తనఁడె ని • హ్మాముఁడై మృత్యువు
 నరిగట్టిగెలిచిన • స్మరహరుండు!
 ఆలుబిడ్డలఁబాసి • నట్టిసన్యాసియే
 యన్యనారీశ్వరుఁ • డై నవిభుండు.

గీ. తెలియరామి వచించితో • తెలిసియుండి
 చనటివర్తనముననె భా • పించి నావా!
 తెలియఁగన్నను హరుని ని • యించిరేని
 ఘోరపాపక మై కట్టి • కుమపురుషు!

మాటిమాటికి నానియమమునకు భాగ మొనరించి నాకోపగ్ని కేఁ
 ధనములు గాకుండు. ఈశ్వరభక్తులనసామాన్య లనితలంపకుండు

1. భటు:—భీ! దుర్గతీ! ఇ కనుపోయెద వేమి. బలాత్కారముగ నీడ్చి
 కొని పొమ్మిందావా? ఇప్పటి కేని లేచి వత్తువా?

మార్కం:—ఓరోరి తమోగుణప్రభానులారా!

గీ. అలరు పన్నీటికాల్వల • కెలకులందు
 మంచికస్తురిపాదులఁ • బెంచునట్టి
 యుల్లిమొక్కలదుర్గంధ • ముడుగదనెడి
 సామ్యమిట స్వాను భవమున • సార్థమయ్యె.

1. భటు:—భీ? తంలువా! (అనిమిదికిఁ బోవును)

మార్కం:—(తొలగి) ఆ! పాపీ! దుర్గదాంధా! నన్నంటవచ్చెదవా!
 (లింగముదిక్కి) ఓశంకరా! ఓపంచభూతములారా! సూర్యాదిన
 వగిహంబులారా! నాపైదోషారోపణఁ జేయకుదురు గాక.

(అనిగుప్పెడువిభూతి వారలపై విసరును)

భటులు. 1 & 2.—బాబో! నాయనో! మంటలు. మంటలు, ప్రళయ

గ్ని. ఓయమధర్మరాజా! రక్షింపుము. రక్షింపుము

(అని గంతులు వేయుచు నిష్క్రమితురు)

(తెరపడను)

(ప్రశ్నము నారదుడు).

భజగోవిందం

అహ! చింతితార్థప్రదాయకుఁ డగుభక్తవత్సలుని కృపాకటాక్ష
మంతకుఁబాలదు? మామాతీతుఁడయ్య మామకులోఁబడి యుం
డునట్లు నటించుట నమస్తభూతాంతర్బహిర్వర్తనలఁగమనిఁచుటకుఁ
గద! (భగవంతునిద్దేశించి) ఓపురాణపురుషా! జగదానందకరా!
పరాత్పరా!

మ. భనపాశానలకీలలం బడి మరా • పంబై న దైన్యంబుచే
నవయోలేక శ్వదంఘ్రియుగ్మము సదా • యాశ్శస్థితిగిల్చి వే
తెవరున్నారలు? నన్నఁబోచుటకు నీ • వే! నీవే! నీవే! యటం
చెవఁ డార్తి దసియించు నాతనిమనో • భీష్మంబుఁ కేసూర్పవే?
నే నింకఁ ద్వరబడి దూతలకంటె మున్నుమగ యముఁకడ కేగి
ప్రసంగించెడఁ గాక.

భజగోవిందం

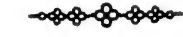
(నిష్క్రమించును) (ఇదివిష్కంభము)

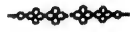

“శ్రీరామచంద్రపరమాత్మ నే మః”

మార్కం డేయ నాటకము.

షష్ఠాంకము

(తెయ్యెత్తఁగః యముఁడు, చిత్రగుప్తుఁడు, నలుగురుభటులు,
యమలోకము గనుపించును)

యము:--చిత్రగుప్తా! మదాజ్ఞానున ర్తనంబున నప్రమత్తుఁడనై యుంటివా?

చిత్ర:—చిత్తము. తమశాసనంబున కడ్డండునా?

యము:—నేఁ డెవరి నైన రావించితివా?

చిత్ర:—చిత్తము. నలువురకు శిక్షలు విధింపవలసి యున్నది. వారి
నింతకుమున్నె మనభటులు గొనివచ్చిరి.

యము:—మంచిది. విచారించెదఁ బిలిపింపుము.

చిత్ర:—చిత్తము. (భటులతో) కింకరులారా! మీరు గొనివచ్చిననల్వ్వ
రి నిటుతెండు.

భటు:—చిత్తము స్వామీ! (నిష్క్రమించి ప్రేతలతో, బ్రవేశించి)
జేవా! వీరుగో ప్రేతలు.

యము:—చిత్రగుప్తా! వీరిచరిత్రలు వినింపుము.

చిత్ర:—(పుస్తకముఁ జూచుచు) జేవా! ఇతఁడు (అనిప్రేలితో, జూ
పుచు) నిరతధర్మకామ్యుఁడై లెక్కింప నలవిగానిఘోరపాతకము

తావరించుటయే గాక భగవంతునిం గూడఁ దిరస్కరించినవరమ
కిరాతుఁడు.

యము:—(శ్రీతతో) ఓయీ! ధర్మశాస్త్రమే శాక, నిశ్శ్వేరవాదము
గూడనా? దండధరుఁ డున్నాఁ డనియైనఁ దలంపచైతివా? ఛీ!
ఛీ! నాయెకుట నిలువకుము. (భటులతో) భటులూ! మీరీతనిఁ
గొంపోయిఁద్రధమమున సలసలగ్రాగుతైలమున ముంచుఁడు.

భటు:—చిత్తము వ్రేలు! (లాగికొని పోదురు)

యము:—చిశ్రీగుప్తా! వీఁ డేలాటివాఁడు? (రెండవవాని నడుగును)

చిత్ర:—దేవా? వీఁడు, జన్మాంతరపుత్రమున భూరుఁడై జన్మించి
చందాలునికన్న నీచముగ నందరించి తనవలెనే పెక్కుర కుపదేశించి
నడపించినవాఁడు

యము:—ఛీ! ఛీ! గురుస్థానమునం దుండవలసినదానికి మాఱుగ నిత
రులఁ జెరుచుటచే యమదండనలన్నియుననుభవింపవలసినదే! (దూ
తలతో) ఓరీ! మీ రీలోకదోహిని మూర్ఖిపురీషాదికూపమున
నుంచుఁడు.

భటు:—చిత్తము. (తీసుకొని పోదురు)

చిత్ర:—దేవా! ఈమూఁడవ యతఁడు జననీజనకులను భార్యబిడ్డలను
హింసించి నిరంతరపరచారాపేక్షకుఁడై తుద కవసానకాలమున
కోకిమానము క్రిగిదట వేయుచుండి బ్రాహ్మణుల కన్నదాన మొన
ర్చినవాఁడు

యము:—(మూఁడవవానితో) ఓరీ! మూఁధుఁడా!

ఉ. తల్లినిఁ దండ్రి సంతతిని • దారల దుఃఖములొన ముంచినీ
తల్లికి సాటివచ్చుఁ బర • దారలఁ బట్టి బలాత్కరించి యా
పల్లవపాణులం జెరచు • పాప మొనర్చినదోహచిత్త నీ
యుల్లమడెల్లు బ్రాహ్మణుల • కోగిరముకాసమకూర్పకొప్పురా?

ఈనత్కర్మాచరణమహాఫలంబున పూర్వమొనగించిన పాతకములు హరించు నని తలంచితిమో? “పాపపుణ్యములు రెండును సనుభవింపవలసినవే” యని తెలియదా? (కింకరులతో) నేనకులారా! ఇతఁడు పరమమర్కాధ్యక్షుడైనను, దాసములలో నెల్ల న త్రమం గు నన్నదాన మాచరించె గానఁ బాపకృత్యములకు దగుకరపదతాడనాగ్నిస్థంభాలింగనశిక్షల నెరవేర్చి పిదప నాపుణ్యఫలమనుభవించు నుత్తమలోకంబున కింపుఁడు.

భటు:—ప్రభూ! చిత్తము. (కొంపోదురు)

చిత్ర:—దేవా! యీనాలవవాఁడు కొన్ని గ్రామముల కధిపతియై పాలనధర్మము న మ్మొనరింపఁ బ్రజలలోఁ గలవరము కలిగి దుర్మార్గములు పెచ్చు పెరిగి తద్దోషఫలమునైత మిశనిఁ జేరుటచేఁబాఁ మిహూపమున నవతరించె ననుటకు నిస్సందేహముగ నున్నది.

యము:—అహ! ఎంత సొరము? ఐశ్వర్యమదోస్తత్తత పరులపొఖ్యముం గూడఁ బొ దొనరించుఁ గద! (దూతలతో) భటులారా! మీగీతనిఁ గొంపోయి ఖరవాహనమునఁ బుట్టణం బంతయునూరేగించి రిండు. పిమ్మట శిక్షించెదను.

భటు:—చిత్తము. (నెట్టుకొనిపోదురు)

యము:—చిత్రగుప్తా! ఇంకేవియేనిఁ గలవా?

చిత్ర:—ప్రస్తుత మేవియు లేవు. మార్కండేయునికొఱకంఠఁబడినవారికను రాలేదు. నచ్చిన మనవిఁ జేసికొందును.

యము —నుంచిది. ఋషికుమారుడగు సత్యదుభగవత్సేనకుఁడగుట నామోహయంబునఁ దీసికొని రం డని దూతలతోఁ జెప్పితివా?

చిత్ర:—చిత్తము. అట్లే వచించితి.

భటు:—(ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! నారదులవారరుడెంచు చున్నారు.

యము:—సుకృతము. తదాగమనమువలన శుభమగుగాక.

నార:—(ప్రవేశం) భజగోవిందం

యము:—(సింహాసనము దిగి యెదురుగాఁ బోయి) ఋషిచందా! నమస్కారము. దయచేసి యీశీత మలంకరింపుడు.

నార:—శుభంభవతు. శుభంభవతు. (కూర్చుండును)

యము:—దేవా! దేవరదర్శనమున ధన్యుడ నైతి.

ఉ. మూనిశవర్తనుల్! విసికు * మారులుసాధుజన్మాగ్రగణ్యులు
గానకళాప్రపూర్ణులు జ * గత్రీయవంశ్యులు ధర్మచూర్ణసం
ధానులు గారమానవులు * ధారుణిపైఁ గలవార్తలెవ్వయో
వీనులవిందొనర్చి శ్రమ * బెట్టుట నెమ్మది నుంచఁ బోకుడి.

నార:—యమధర్మరాజా! నేను లోకశ్రీయసంచారి నగుటచే, నా కెఱుంగరానివిషయ ముండ దని నెల్ల నిల్లేకోరుచుండుటయు సమయమును బట్టికోర కున్నను నేకే తెలియఁజేయు చుండుటయు సహజమై యుండ నీవు శ్రమఁ బెట్టుటయున్నది? ఇప్పుడు నే నొక శార్యాపై వచ్చితిని. నీ వది మన్నింతు నని నమ్ముచున్నాను. సరి నుభయము. మహోపకారము.

యము:—మహానుభావా! అది యేదియో నెలవిండు.

నార:—సానధానుడనై యాలింపుము. భూలోకంబునమృకండమరు ద్వైతంబును మునిదంపతులకు పదిమాటువత్సరము లాయుఁసౌమా గము గలకుమారుఁ గుదయించి యుండుటయు నేటితోగడుపు తీరు ననుటయు నీ వెఱిగినవిషయమే కద! అందుచే నాకుమారునికై విలపించువృద్ధదంపతులఁ గాంచి జాలిఁ జెందినవాడ నగుట నీ వా తనిజోలికిఁ బోవల దని ని న్నర్థించి సంకల్పసిద్ధి వడయుటకై నీ యాస్థానమున కేతెంచితి. సకలధర్మపరిజ్ఞానముఁగలిగి “సమవర్తి” యని పిలువంబడునీవు కలహభోజనుడ నై నను బ్రస్తుతమునం దుపవాసమున కోర్చి వలెఁగునాపల్కులపై విశ్వాస ముంచి యే కపుత్రీవిషయ మాలోచించి రాక రాక వచ్చిననాయాగమముఁ దలంచి మదభీష్టముఁజెల్లింపుము. సకలజగములందు నిరుపమానకీ

ర్తి నార్జింపుము. ఎవరినిఁ గాని దేనిని గాని యెన్నఁ డర్థించి యె
ఱుఁగను. నీకుఁ దెలియని దెందును లేదు. కూర మాలోచింపుము.
యము:—తాపసోత్తమా! యీలాటితల్లిదండ్రులు, కుమారులుఁ
బ్రసంచమున నెందరో కలరు! అట్టిమొద వీరివిషయమున జాలిఁ
దలంచితి నేని యిట్లే యెంద రర్థింతురో వారి నాదరింపకున్న నెం
తగ దూషింతురో భయభక్తు లెంతగ నశించునో లోకు లెంతనిం
దింతురో తమచిత్తమునఁ దలంపుడు. మఱియు,

చ. గురుకరుణాలవాల ననుఁ ♦ గోరఁగఁ జెల్లునటయ్య? యింతడు
ర్భర మగుకోర్కె నావయి నె ♦ పం బికఁబోకుఁడుధర్మశాస్త్రవి
ద్వకులు హసించి దుర్గుణుఁడి ♦ తం డని నింద యెనర్పకుండుగే?
సరకము సంఘటిల్లదే? చ ♦ నాదగదే? సమవర్తచంబున
నన్న మన్నింపుడు. నాదూతల సీవఱుకే పుచ్చితి.

నార:—యముడా! యీమాత్రము నాకోరికఁ జెల్లిన లేకపోయితి
వి. చెప్పవలసి చెప్పితిఁ గాని శంకరుఁ డాకుమారున కీవఱుకే చిరా
య్యుర్దాయ మొనఁగి తననేన జేయించుకొను చుండె. నీకు నృథా
శ్రమయగుఁ గదా యని యూహించినందులకు నిష్ఫల మయ్యె.
పోయినదీక్షలు సేతు లాపించుకొనుచుఁ దిరుగ రావలసినదే
కాని ప్రయోజన మేమియు లేదు. నీమర్యాదను గాపాడుకొనుము.

యము:—ఆ! నారదా! నాకింకరులగుట నిష్ప్రయోజనమా? శంక
రుఁడు చిరాయువోసంగనా! నామర్యాదఁ గాపాడుకొనవలయునా ?
నాకు వృథాశ్రమకలుగునా? యేమి యీవిధిత! యింతవిపరీత మెం
డైనఁ గలదా?

ఉ. ఏల పదాఱువత్సరము ♦ లే యని బాలు నొసంగువేళఁ దాఁ
గలమునిర్ణయించెకట ♦ కంఠుఁడునేడుచిరాయువిచ్చియీ
లీల నధర్మపుత్రిని మ ♦ లీమన మూని చిరిం నాని? యీ
కాలునిఁ జిన్నబుచ్చుటకు ♦ గాఁ దలపెట్టెనె? యింతఘోరమే!

నిరంకుశప్రతాపుడనై సమస్తలోకభీకరుడనై “సమవర్తి” యని ప్రఖ్యాతిపడసిననేను, దుష్టశిక్షణంబొ సరించెడునేను తలచుకొనినంతనె గుండెలు వ్రేలునట్టిభయంకరచరిత్రకుండ నగునేను, వదాన్యశిఖామణి యనియు మానధనుఁ డనియుఁ గొనియాడబడునేను, నేటి కీకారణమునం గలుగు పరాభవమున కిచ్చగించునా? దండధరుఁడు న్యర్థుడని లోకము నిందించదా? నిండమాట యెట్లున్నను ధర్మబాహ్యమున కనుమతించునా? కావున శంకరుఁ డాతని కెట్లు చిరాయువోసంగెనో అనన్యమున కెట్లు పాల్పడెనో కనుఁగొనవలయు. నిలలాత్తుఁ డధర్మనిర్దనఁ డయ్యె నని సమస్తప్రపంచము తనను మాత్రము దూరీకరింపదా? యియ్యది నీతియా?

33-అనుబంధము

నాని:—శాంతించవోయి యముఁడా! శాంతించు. ఏలత్వరపడియెడవు? పాపపుణ్యవిచారణకై నియమింపఁబడిననీవు భువనైక శాసనుండును సకలలోకారాధ్యుఁడును నగు శంకరుఁ డృఢీకరించి “నీతియా” యని ప్రశ్నించుచుంటివా? అబ్బా! యెంతసాహసికుఁడవైతివి! పదవికి మించినతీవి పదమించునునుమా! భక్తపరశంక్రుడగును మావరుఁడు విశ్వామిత్రవసిష్ఠులచేతను సావలనను బార్గింపఁబడి మార్కండేయునిభక్తికి సంతసించి చిరకాలజీవి యగునట్లు ఎరం బొసంగె. అయినను న్యాయ మనుసరించి నీకీవార్త నెఱిగింప నీవే ధర్మపథ గామి వైనట్లు వన్యసించు చుంటివి. ఇప్పటికేని తీవ్రమడచుకొని యోజింపుము. నీ కియ్యది పరాభవకారణము కాదు. ధర్మదూష్టము గాదు. మార్కండేయుఁ డపరశంకరానతారుఁ డైనట్లు పొడ కిట్లు చున్నయది. చెప్పవలసినది చెప్పితి. నీవణుమాత్రము సంశయింపక నాయుపదేశ మంగీకరించి సుఖంపుము. నీవిభీషకలకు రుదుర్కఁ డూరకొనఁడు. నీ కపాయము వాటిల్లక మానడు. మార్కండేయుని నీవేమియుఁ జేయుఁ జాలవు. విదన నీయివ్వుము.

యము:—ఏమి? నా కపాయము వాటిల్లునా? మీరందఱు. జ్యోతినించి
యీ యకార్యమున కొడిగట్టితిరా? మంచిని. మీమీవట్టుదలలు,
మార్కండేయునిచిరాయుష్యము, శంకర వాద్యుని మేపాటికొనసాగు
నో చూచెదఁ గాక. బౌరా! యెంత ఘోషింపరావలయు! యెంతనీతిమా
లివచ్చినాము! ఇంతటిదుర్మార్గమునకే సమ్మతించునా? యేమైన నగు
గాక నేనుపేక్షింపను. (చిత్రగుప్తునితో) చిత్రగుప్తా! మార్కండే
యునికొఱకు మఱియున్నది బావును.

చిత్ర.—చిత్తము..

(తెగిరి) యమధర్మరాజా! క్షీణపుము. క్షీణపుము.

యము:—(వినట నటించి) ఏమి? ఆర్తనము పువచ్చు చున్నది
(సాభిప్రాయముగఁ దల యూచి) ఓహో! బాధకు సహించలేని
మార్కండేయుఁడు క్షీణపు మని మొక నేయునిండఁ గాఁబోలు.
నాదా! కంటివా? కనియెదవురా.

నాగ.—క్షణకాల మోపిడి నేయును. ఎన నేది కందుకో కందుకో వే
లకలదు.

(మార్కండేయునితో) కేగిం భటులు (ప్రవేశించి)

భటులు 1 & 2:—మహాశ్రీభూ! క్షీణపుము. క్షీణపుము.

యము:—ఏమిరా? మీ కేయపాయము వాటిల్లె?

భటు. దేనరా! తమ యాజ్ఞగా మార్కండేయుని కెఱిగించి ర వ్వు
న నేమేమో దూషించి మమ్ములెక్క పెట్టక పల్లెడు విభూతి మంత్రిం
చి మాపై వినరె. నంత సరి మాశరీరములపై నిప్పులవానగిది
మంటలఁ గలిగించి మూర్ఖగతులఁ జేసె. పిమ్మట గొంతనేపటి
కెటులో తెలివి నొంది చావుఁ దప్పి కన్నలొట్ట పోయినవారివలె
నిటునచ్చితిమి. క్షమింపుడు.

యము:—(మహాకోపమున) బౌరా! యెంతకండకొప్పు? (మార్కం

జేయును దేశించి) ఓరీ! దుర్బదా! పాపిష్టి! మార్కండేయభూమ! యేమిరా నీమదాంధత? దుర్బదోగ్రకుటిలకులనిహూలసప్రభావిభా సురం బగు కాలపాశము నీకంతరక్తధారలఁ గోలుట నిశ్చయ మని తలంపుము. నాభటులఁ దిరస్కరించుట నన్నదృణీకరించుట కాదా! నీ కీర్త్యేపా లుక్కుడనఁడి వచ్చినది నే నెఱుంగనా? ధన్య బాహ్యుఁ డగువాఁడు, తండ్రియైన సోదరుడైనఁ దనయుడైనఁ బ్రభువైన సమృత్తివఁ జెల్లనా? అట్టివారిఁ బరిశ్రవించినను దోష ముండునా? తొందరపడకు.

మ. పతితత్వంబున శంకరుండు నెనుబోలి * నక్షత్రాలువాడంచున
స్థితికాబోలున? దండహస్తుడిఁబిమ్మ * మిగిల్చిముల్ బాపిసం,
తతధర్మోద్ధరణం బొసఁగి నని, స్వాం * తంబిందునూహించి మొం
డితసంబుఁ దిగద్రావి సిద్ధపడుమా * నీచా! ఖలా! దుస్సతీ!
కింకరులారా! మహిషనాహస మాయత్తప్పెడు.

(నిష్క్రమించున) (తొలగిండును)

(అర్జునమార్గము. నారిదుడు ప్రవేశించుచు)

భజగోవిందం

(అనుబంధము—34)

నార:—బౌరా! దండధరుఁ డెంతగర్వించెను! యిప్పట్ల నే నుపేక్షింపఁ జనుదు. నేనూరికొన్నను శంకరుఁ డూరికొనఁడు యమునితృల్లిపా టునకు శృంగభంగము గాకమానదు. పర్యవసానమునకు నిరీక్షిం చి సమయానుకూల వచనరచనానైపుణ్యమున యమగర్వభంగ మొనరింపవలయు. శంకరు శాంతింపఁ జేయవలయు. చిరకాలజీవి తగ్రహణకుమారముఖావలోకనభాగ్యమున సంతసించి పరిష్వంగ సౌఖ్యమునఁ దూగాడుమృకండమరుద్వతులఁ గాంచి యానందింప వలయు నే నెప్పటికిఁ గాని తృప్తుడఁ గాను. యముడప్పుడేమా

క్కండేయుని సఖిపించి యుండును. త్వరపడి, పరమేశ్వరసాక్షాత్కారసమయమున కయ్యెడ కరిగి, దృక్పథము ననుభవించెదఁగాక (నిష్క్రమించును)
తెర యెత్తగా, యథావ్రకారము శిలలింగము నర్చించుమార్గం దేయుఁ డగపడును)

హర్షం:—(చేతులుజోడించి) భక్తలోక వశంకరా! శంకరా!

నీ. పున్వితత్వాత్మకా! ♦ వేదాంశవేద్య! శం

కర భక్తిపాలక ♦ గంధమిదిగో!

ఆకాశతత్వాత్మ ♦ కా! పృథావరపూర్ణ

భువనపావనమూర్తి ♦ పుష్పమిదిగో!

వాయుతత్వాత్మకా! ♦ బాలేందుధరసూళి,

ఊహితసన్నిభమూర్తి! ♦ ధూపమిదిగో!

వహ్నితత్వాత్మకా! ♦ సూర్యవేగజ్వల;

పావనిధ్వంసక! ♦ ధూప మిదిగో!

గీ. కమలతేజస్వరూప నై ♦ వేద్యమిదిగో!

కాలసింధర! యీశ! తాం ♦ బూలమిదిగో!

సకలజనవంద్య! సర్వోఽ ♦ చారిమిదిగో!

కరుణ గొనుమయ్య! నానమస్కారిమిదిగో!

ఓంరమాల్లా! సకలమునిజనదుర్లభుడ వగునీకు, నాబోటికాపురుషుఁ డే మొసంగఁ గలఁడు? అయినను భక్తితో సమర్పించినఁ బ్రతమే చాలు నన్నట్లు, నీ కత్యంతప్రియ మగునీమారేడుదళమే సర్వముగా గ్రహించి ననుమన్నించి నామొరాలకించి ప్రసన్నుడవై రక్షింపుము. తండ్రి! తనదూతలవాక్యము లాలించి, నాపైఁ గోపించి, దండతాడితమహారంగంబుభాతిఁ గృతాంతుఁడు రాకమానఁడు. అతఁడరుదేంకమున్నే నన్నగ్రహింపుము. (ఆశ్చర్యముతో దనశరీ

రమును జూచుట నటించి) ఆహా! యేమిది? సర్వాంగకములు నడకుచున్నవి! నయనాంతర్గతము లగునీ బాష్పము లానందసూచకములా? సంతాపసూచకములా? (భగవంతు నుద్దేశించి) ఓపురాణపురుషా! నాగభూషా!

అనుబంధము—35

(కన్నులందెరవకయే) ఓ హో! యేమి యీ ప్రళాశము? యేమి యీ భగద్భగితము? యెవ్వరి దీనవ్యహస్తము? ఓ హో! వ్యాఘ్రజనపరిశోభితకటి ప్రదేశము! పణిహారాలక్ష్మితవిశాలవక్షము! జూజూబాంతరొల్లసితబాలగంగాలహరీప్రసన్నము. నిరుపమానందసంధాన విత్రభస్మలేపనాత్యంతసుందరశరీరము. భక్తరక్షణకళాప్రపూర్ణభావరద్యుగంధలము. ఆహా! యేమి నాభిగ్గము! ఏమి నాయానందము! ఏమి నానుకృతపరిపాకము! నిందీ! నకలతోకసంతాగిణీలా! యేమి నీమందహాసము? జడియకు మని, పరదాభయహస్తముఁ జూపుచుంటివా? జగజ్జనకా! నీ కేపూజోపహారముల నొసంగుదు? భక్తమానసమందిరుడ నగునీ వెఱుంగనిది కలదా? యిదే నాప్రాణమానసభక్తినిధానముల నీచరణకమలముల కర్పించితి. నీయిచ్చవచ్చినదానిఁ గైకొమ్ము. (అని కొంచె మూగి) జనకా! ఏమిసెల విచ్చుచుంటివి? (కొంచె మూగి) ఓ హో! భక్తజనమనుకునుమమే నీ కువలయునా? సంతోషము. నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే! (కనులు విచ్చి సభైర్యముగ)

శా. అక్షయ్యం బగుచి శ్రవృత్తిని సమః • స్తాతర్భహిస్సంగతుః
దక్షధ్వంసకు, ఫాలలోచనుపదః • ద్వందంబు నేవించి పృ
త్యక్ష ప్రాభవదీపితామలకళా • ప్రావీణ్యశోభామనో
దక్షత్యంబు వహించినాడ నితః సం • తాపంబు లే దెందునక.
ఓహో! యిచ్చుది యహంకారవ్యక్తిస్ఫురణకారణం బగు నేమో?

యీశ్వరసాక్షాత్కారానంతరమున ద్విగుణీకృతసత్త్వగుణాలంకారము గదా! జన్మకుఁ బరమావధి. అందుచే గర్వంపఁ జనదు. శ్యామా మనోవల్లభుఁ డేతెంచిన సాధ్యమగునంతనఱకు సామవాక్యములతోఁ బ్రసన్నుఁ గావింపఁ బ్రయత్నింపవలయు. యముం డందుల కస్య ధావర్తించునేని నాపాల్గిపరమేశ్వరుఁడే కలఁడు. (లింగము డాసి) ఓ కృపాసింధు! దీనబంధు! నాచిత్తమును నీచమార్గములఁ బోనీగుము (ధ్యానముఁజేయును.)

(తెరిలో) రే! బ్రహ్మకులభారభూతా! మార్కండేయా!

శా. ఓరీ! దుర్ముఖ! దుర్విచారి! చెనఁటి • యో గోరీ పాపిష్టి! యా కౌరా కూరి! మదీయకింకరుల కీ • వానంతయున్ జంక క వ్యాంస్ బాధలఁ జెట్టినా నటరీ భీ • భత్సుండు కాలుండు నీ వీరత్వంబును మంబుఁ గల్పు నని భా • వింపంగ లేదే! ఖలా! మార్కం:—(కరములు జోడించి)

గీ. శ్రీమహేశ్వర! యథా! యు • మామహేశ నోజ!

భక్తవత్సల! శంకరా! • పరమపురష!

పాలనేత్రి ప్రకస్త! క • పాల హస్త!

శరణు ఫణిహరి! రజిత భూ • ధువిహరి!

యము—ఓరీ! మూఘా! పరేతరా ట్టనుభయ మించుకయు లేక క న్నైత్తి యైనఁ నాడక వాపోయెదవేమిరా! పాపాత్మా!

మార్కం:—(చూచి నిలచి) అయ్యా! నేను పాపుఁడ నగుటంజేసియే పవిత్రీరకొఱ కీశ్వరు ధ్యానించు చుంటి.

యము—భీ! భీ! ఛదరుఁబోతా! నిఖిలభూతశాసకుఁడ నగునాయాజ్ఞ నుల్లంఘించి నాదూతల నేలఁ దిరస్కరించితివి? యీశ్వరునేమించు చుంటి గదా యని మదించి స్వేచ్ఛాసంచారు డనై తినా? లేక

శంకరుఁ డిసితమాలినవర్తన ముపదేశించెనా? నీ కిప్పు డెవఁ డడ్డము నచ్చునో కనుఁగొనియెడ. (అని నెట్టబోవ)

మార్కం:—ఓయమధర్మరాజా! శాంతింపుము. నన్నెన్నియైన దూషింపుము. జగదేశజనకుఁ డగుశంభుని దూరకుము. అదిమహా పాపము గద. ధర్మస్వరూపుఁడ వగునీవు కించజ్ఞుఁడ నగునాచే జెప్పించుకొన నలయునా? మహాత్ముఁడవు! తరతమభావవేర్తవు! సకలసద్గుణగర్వితు ఁడవు! సామాన్యుఁడవు గావే! నీ కెఱుకరాని యంశ ముండునా? నీదూతలఁ దిరస్కరించునంతటిసమ్మత నాకుఁ గలదో లేదో నీవే యోజింపుము. సర్వము సర్వేశ్వరుమాయ గాక యితర మగునా? క్షిప్రదర్శి వగునీవు! న్యాయశీలుఁడ వగునీవు! జ్ఞానమూర్తి వగునీవు! భవలతాలవిత్తుండును సకలభూతసుఖానుభవప్రభావుఁడును నగు మహాదేవుని నిందింపకుము. నామనంబును గుంపనలె నన్న వే తొకమ్మామునఁ బ్రశ్నింపుము.

యము— ఛీ! ఛీ! మూయు మింక నీనోరు. విన్ను విమనను అధర్మ మున కిచ్చుగింపను. పట్టినపట్టు మాఁచు.

మార్కం—ఓసమవ ర్తి! యధర్మ మించుకయు శాదు. దూర మార్గ చింపుము. నీదర్శనభాగ్యమున ధన్యుఁడ నగుదు నని యువ్విభూరు చున్ననాహృదయయను గమనింపక కేవలము నిందితునిగా నూ హింస నగునా? మహాత్ముల యాగమరము పరమహమ్మనుసంధాన మనివచింతురే? నాయందు దయఁ దలంచి జరాభారపీడితు లగునా తల్లిదండ్రులగోల విచారించి మన్నించి రక్షింపుము.

యము:—నీ యూమీటలు నాకడ సాగిరావు. కల్లబొల్లిచమత్కారముల కుబ్బి తబ్బిబ్బు లగువాడ గాను. సర్వేశ్వరుఁ డొసంగిన పదియా ఋషిత్వములగఁగువు. పూర్తి యైనది. భగవదాజ్ఞకు వ్యతిరేక ముం

డదు. నీవు బాలుండవు నేను కాలుండను. నీ కింకను భయము లేనట్లున్నదే? జాలియనునది నా కేకోశమందును లేదునుమా!

మార్కం:—ఓ! యమునాగ్రజా! యెంతవేడికొనినను నీ కావంతయుఁ గరుణ రా దయ్యెనే? ఇంతద్విషాదము తగునా? వసంతసమయ పల్లవిలనికుంజపుంజములచే నలరారు మావిగున్నపై విచ్చలవిడి విహరించెనుకలరవము ముండ్లడొంకలఁ దిరుగ నమ్మ తించునా? యము:—బేరా! కూర! యే మంటివి? నా యాస్థానము ముండ్లడొంకకు సమానమును నీవు పికపృతిమానుడవునా? యెంతకావరము! నీయిప్పటిన్న నమే చెప్పచుండ నావరోక్షమున నస్మత్కింకరులఁ దూలనాను టబ్బురమా?

శా. బేరా! దుర్వపయప్రచారుడ! తృణ • ప్రియుండ వీవెంత నీ బీరం బెంత? యముం డనంగ సకలో • ర్వీచక్రి మల్లాడఁగాఁ గూర! నన్ను దృఢీకరించెదవే? కొం • కున్ జంకు లేకుండ! నీ ధీరత్వం బదియెంతో! చూచెదను మ • ద్వీరప్రతాపంబునన్॥

మార్కం:—(లింగము డాసి సత్రిచేఁ బూజించుచుండును.)

యము:—ఓరీ! మదాంధీభూతచేతస్కుఁడా! అస్మత్కోపాసలంబున నిదే భస్మ మగుదువునుమా! నీనిర్లక్ష్యభావము మఱింతరవుల్పుచు న్నయది. దోహి!

మార్కం:—(స్వ) ఇక సీతనిఁ బ్రతిమాలినలాభము లేదు (ప్ర) ఓయీ! మందమతీ! నిర్లక్ష్యము గా కేమి? వినుము.

మ. హరుఁ డాస్తావనదీక్షితుండు దన • వాడై యుండ నెవ్వనికిన్ వెర పేరితిజనించు? నీవెఱుంగవే • నిన్ విన్ను నామాట! శం కరపాదాబ్జవిహారిభృంగ మగుమా • ర్కండేయుఁ గొంపోవ నీ తరమా? యేల? వృథా శ్రమంబు? చనుమా! • తర్కింపకుండన్ జెనన్॥

యము:—ఓరా! దుర్మదా! యెంతనిష్కంపముగా నడరుచుంటివి?
నిన్ను గొంపో జాలనుగా?

అనుబంధము—36

మార్కం:—ఓయీ! కాలుడా! యేలపగిల్చము లాడెదవు? సకలశా
త్రీవారణ్యకుతారుఁ డగుత్రీపురాంతకు భజించెడునాకు నిష్కంపము
గా కేమి?

మ. సకలోర్వీతలజంతుసంతతిమన ♦ స్సంక్షోభ ఘోరాయుధ .
ప్రకరాడంబరదీర్ఘదంష్ట్రచటులో ♦ గ్రీధానముల్ గాంచి మా
మకచ్చిస్థితి కంప మొంది దదిని ♦ శ్మాల్యంబు పా మ్మింక పా
తకులర్ శిక్ష లొనర్ప శై వమతభ ♦ క్తశ్రేణిపై బోకుమా!!

అటుగాక యనిమిత్తముగఁ జెలరేగితి వేని భక్తసంరక్షకుఁడగుదుని
డూరుకొనఁడు. నన్ను దూషించుట నాయిత్యవై నమును దూషించు
టయేయగును. నాయంతరాత్మ శివునియందు లగ్నమై యుండుట
యే యందుకు కారణము నీవును శంకరున కొకకింకరుఁడ నగుటఁ
బ్రభుత్వస్కారమహాపాతకమునం బడుదువు. స్వామిదోషి యగు
వాఁడు తనపదవినే గాకప్రాణములపై తముఁ గోలుపోవలసి వచ్చు
ను. శివదూషణమహాపాతకఫలం బింత యనివచింపుట కశక్యము.
దేవదేవునినిందించుట నిన్ను బంధింపఁ దగినపరికిరముల నీవే సిద్ధపఱ
చుకొనుటగాఁ దలంపుము. భగవంతునిదూషించినవా రెంద రిథో
గతులం బడిరో స్మరింపుము. భవదుష్కృప్రలాపోద్భూతదుస్సహ
కోగ్రాహలంబున రుదుఁడు నీగర్వభంగ మొనరింప దుముకులాసు
చుండె నని నమ్ముము. కనులసంభవాదు లడ్డపడినను నిటలాక్షుని
వారింపఁ జాలరు. త్వద్వత్తమాంగ మాత్రీసూలధారకైఁ జేయక

విశువడు. నీదూత లీనఱ కొనర్చిన నిందలకును ఇప్పటిసీపరుష
వాగ్విజృంభణమునకును గలిగిన పాపకూపమునుండి బయల్పడ
నెంతు వేని శంకరపాదారవిందముల డెందమున నిలిపి ధ్యానించి
జ్ఞాననేత్రమున నొక్కమా తాయీశ్వరుఁ దలకించి కరములుమోడ్చి
నమస్కరింపుము. అటు కాదా! కానున్నది కాకమానదు. నే నిం
కేమియుఁ జెప్పఁజాలను. విదప నీయిష్టము.

యము:—రే! కలుషా! నీవు సాధ్యము కావుగా? చూచెదఁ గాక!
కమలసంభవాది ప్రముఖులకును వారింప శత్రుముగాని మహారా
ద్రీమున నుద్రిపడుచుఁ ద్రిశూలధారి యగురుద్రుఁడు నన్ను దండిం
పవచ్చుచుండెనా? యింతటి యధర్మమున కొడిగట్టినవాని త్రి
శూలమా? మదుత్తరూంగము స్పృశించునది? పాపీ! దుర్మదోద్రో
కమునఁ గన్నఁగానక మిద్రిపడెదవా? చండప్రిచండమండితాఖండ
లుం డగుదండధరుండు, నీచే దూషింపఁబడెనువాడా? కూర్రా!

మ. చటులప్రాక్షిగదోగ్రిఘట్టనలచేఁ ♦ జంశాశుచు న్నిన్ను మ
ద్భటసంఘంబులు కాలరాయు నపు డ ♦ బృ తాశలేనందు సం
కటముల్ బొందెనువేళ యయ్యె, నిటనీ ♦ గరోవృత్తులన్ గట్టు మ
చ్చటఁజూపింపగ వచ్చునీకుఁ గలదీ ♦ చాతుర్యముల్ దుర్మతీ!
ఈక్షణమాత్రా శేషలోక మనస్సంతాపహేతుభూతం బగుకాల
పాశానలంబున ని న్నుప్పుడే నాశన మొనరించెద జూషుము (అని
పాశమునుఁ దీయఁ బ్రయత్నించును.)

మార్కం— ఓయీ! కాలుఁడా! వదరకుము. సకలజగద్ధీకరదుస్తరని
రుపమాననిష్క్రమకళిఘాసంకలితఫాలనేత్రాగ్నిజ్వాలకన్న నీపాశా
నలజ్వాల గొప్పది యగునా? వినుము.

నీ॥ కపాకపాథ్యాన భీ • కరిభాస్యనిమి
 ద్భూమాతి కోక్కింతి • పై పనచ్చు
 ప్రియకాలోద్భూత • భయదహతాశక
 జ్వాలల కోకవేళి • కా నచ్చు
 స్మరణమాత్రాశేష • జంతుసంతాపహే
 తుకబడబాన్నిలో • దుముకెనచ్చు
 దంష్ట్రాకరాళ న • క్రిభయా కముహ
 రించున్మృత్యువునెది • రింపచచ్చు

గీ. గాని దుర్వాపిమర్భరా • ఖండధూమ
 పటలచములారూపభా • భాసమాస
 దుర్నిరీక్ష్యతాపబం • ధురదురంతి
 ఫాలనేత్రాగ్నికీల లో • ద్వింగి దురమే॥

కావున నీపాశముపేరుదలంపక నచ్చివోసం జని సుఖంపుము. (అని
 లింగముం జేరి) ఎమ్మ! శివా!

యము:—మూఢా! నశించితివి (అనిపాశము మెడవేయును.)

మార్కం:— (అనుబంధము 37) (లింగమును గొగిలించి)

(లింగాకారము గొప్పధ్వనితో బ్రగత్తై, శంకరుడు పగిలన్నుండై
 మార్కండేయునితల్పై నొకహస్త ముది శౌరికరిమునఁ ద్రక్షూ
 లము యమునిదింబుచేసి గుడిచెను)

శంక:—శే! కలుహ! యమా! భక్తనానినం దిగుగ్రుఁ మండెనని
 యెవఁ దలంపక యీమూదు హింసించ నచ్చితివిరా! దోహి!
 యిదే మనీయప్రిసూలంబుహరి మగునున్నాడవు. (అనిపాశవ
 భాన)

నారి:—(ప్రవేశించి) ఈశ్వరా! తీమించి జాంటింపుము. యముడా! తొలఁగుము.

శంక:—నారదా! దుర్మార్గము సహింప నగునా?

నారి:—దేవా! నీవే మన్నించునన్న నీకాలుఁడంతిమొందఁడా? సావుల దండింప దండధరుండున్నాఁ డనుభయమే లేకున్న బోకంబుల దుర్మార్గంబులు మితి మీరి కష్టాలములై పోవా? సహ్యాంతిర్యాయులైన నీ వెఱుగవా? (యమునితో) యముడా! ఇంకను మూర్ఖుని పగిది నిల చుండెదవేల? నారదోపదేశతిరస్కారఫల మనుభవించక తప్ప నా? తీమింపు మని వేడుము.

యము:—(తనలో) ఔరా! ఈనారదుఁ డెంతివాఁడు! ఇవ్వమశరణనకతల్ ప్పనా? అయినను భగవంతునిఁ గడ వేఁడుట (ప్రకాశముగా) మహా దేవా! తీమించి నాన్నిన మాలింపుము. దుష్టశిక్షణము మాత్రమే గాక జీవానిలగ్రహణమునకు పైతిము నన్నే నియోగించివాఁడ న య్య నిష్కారణముగ దండింప నచ్చుట ధర్మమా?

శంక:—(జాంటించి)యముడా! శరణార్థి నై నందులఁ గరుణించితి. ఇంక నీబాలకుఁడు యోగశాస్త్రీయసరిణ నిశ్చలతవః ప్రభావంబునను ని హాధధత్తతత్త్వవిస్వమును నన్నిజయించి చిరాయువు నాజ్ఞించె; నిజధత్తాభీష్టప్రదా మనాకర్తవ్యము. మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారము లు ద్యజియించిన నాధత్త బంధరానిగోరిక లెందును లేవు. నీ వింక నిజనివాసంబున కేఁగుము.

యము:—చిత్తము. నీమూగంభీరాభిప్రాయ మెఱుంగ నైతి. మన్నింపు ము (అని గమస్కరించిమూర్ఛింజేయునితో) ఓధత్తాగ్రేసరా! మార్కండేయా! నీ వింతివాఁడ నని యప్పుకుగొహించితి. చతుర్దశధ

వనై కపరిపాలనదత్తుఁ డగుశంకరుని యెట్టయెదుట మహస్సంతోషముకొలది నాయొసంగువరముల స్వీకరింపుము.

(అనుబంధము.—కెరి)

మార్కం:—అజ్ఞానవశమున నిన్నేమైన దూలనాడితి నేమో క్షమింపుము.

యము:—సంతోషము పరాత్పరా! శంకరా! సెల వొసంగుము (అనినిష్క్రమించును)

నార:—(స్వ) ఈమాత్రపుగర్విభంగము గాకున్న నీకాలుని బృతశక్యమా? కాలున కొక్కనికే కాదు; తన యంతటివాఁడు లే డని గర్వించి క్రిందు మీ డెఱుంగక మిచ్చిపడుచుతివానికిని మధ్యమధ్య శృంగభంగముఁ గావించుచుండినం గాని తలపెంకెతనము నదలదు. ఇప్పటికి నాకడుపు నిండినది. (తేవును.) మృకండమరుద్వతుల త్యాగందభరితులగుదురు.

(మృకండమరుద్వతుల ప్రవేశము.)

మృకం:—పరాత్పరా! గిరిజానరా! మమస్తే! శంకరా! మహానుభావా! నారదా! నీకృపావిశేషమున కెంతయుఁ గృతజ్ఞులము.

నార:—ఈశ్వరవిలాసము.

శంక:—మృకండమరుద్వతులారా! వీడుగో! మీబిడ్డఁడు. ఇతఁడు చిరకాలజీవితై భవిష్యద్ధర్మశాస్త్రరచనాసమర్థుడై సర్వవిధములవన్నె కెక్కఁగలఁడు. ఇంక నేమేని వలసిన గోరికొనుఁడు.

మృకం:—తండి! నిఖిలలోకశరణ్య!

మ. చిరజీవిత్య మొసంగి నాకొమరునిన్ • జేవృఁగిఁచినా
వరయన్ గోర్కె లిఁకేమి కలుగి భవదీ • యంతైన సాన్నిధ్య మే

ర్పరుపన్ గోరుచు నుంటి! వృద్ధులము మా • పైఁ జూపవే నీకృపన్
దురితౌఁ ఘంటులఁ బాపి లోకముల సం • తోషంబునన్ మన్నవే!||
శంక—మీరు నాయెడలఁ గనుభక్తి తాత్పర్యములు కలవా రగుటచేఁ
గాల మానస్సు మైనపుడు పుణ్యలోక మలంకరింతురు. ఇప్పటికి
మితనయునితో పురమున కేఁగును.

మృకం:—పరమేశ్వరాక్ష శిరసా వహించితి.

శంక:—మార్కండేయా! నీ కేమైనవరములు గావలెనా?

మార్కం:—రక్షకా! నీదర్శనభాగ్యముకంటె వే తేమి కావలయు? అ
యిన నిట్లుకూడఁ బ్రసాదింపుము.

గీ. భక్తజనవదనాబ్జసౌ • నర్చి కరణి!

తావకీనానురాగసం • ధానకరణి!

జీవకోటుల కెల్లసం • జీవ కరణి!

యైననీకృప జగములం • దలరుఁ గాక!||

శంక:—తథాస్తు! నీతల్లివంశులఁ జేరుము.

మార్కం:—జననీజనకులారా! వందనము. (నారదునితో) నారదము
నీందా! నమస్కారము.

నార:—చిరంజీవి! కల్యాణం భవతు.

మృకం } :—శంషీ! రమ్మ (దగ్గఱకుం దీసుకొందులు)
మరు }

(అనుబంధము—కీ.)

(పుష్పవృష్టి కురియును. తేరపడును.)

ఇతిశ్రీమదాంజనేయచరణారవిందసేవాసక్త చిత్తపింగళి వేంకటనర్సయూ

మాత్యవేరచిత్రమార్కండేయ నాటకమునందు, సర్వము

శ్రీరామార్పణము. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

మార్కరిడేయ నాటకము.

అనుబంధములు.

అనుబంధము. 1.

హిం-కాఫీ-ఆదితాళం.

ఋషులు:-1వ పుట.

జయ! జయ! కమలాసన! భవతరణా! జయ! వాణీశ్వర! సద్గుణ
సదనా! జయ! జయస్త్వస్థితిలయకారణ! శిష్టజనావన! సన్మునిపూజిత
పద! జయ! అరయ సకలభువనమ్ములఁ ద్వన్మాయానిబద్ధములఁ గావించి
యునాటలాడించెదవు కళాప్రపూర్ణత! సమలపదవిహారామరసేవిత
జయ! జయ! సకలము నీ వని నమ్మినముముక్షుసంతతికిన్ బ్రహ్మానంద
మె కద! వికలచిత్తులును సకళంకులు దానకసత్త్వంబు నెఱుంగఁ గలారే!
జయ! జయ!

అనుబంధము. 2.

రూపకము-నాదనామకీయ.

మృకంఠుఁడు:-3వ పుట.

హా! విధి! యిటుల లిఖించితే! నాయలికమున! హా! ఈవిపరీతముగలుగు
ననుచు నాభావమునన్ దలపోయ నైతిగా హా!
పాపన మగునీదర్శనభాగ్యమైనఁ గలుగక నాపాపమిటులఁ బండెనా?
పరమపురుష! పద్మగర్భ! హా!

అనుబంధము. 3.

ఏకతాళం-కళ్యాణి.

మృకంఠుఁడు:-3వ పుట.

జగదీశా! యీశా! అ అ... .. జ||

నిగమాంతవేద్య! నీపదాబ్జములఁ దగభజింతు నార్తజనశరణ్య! మృ
గధరా! పన్నగధరా! సుగుణాకరా! సంస్తుతింతుఁ బురహర! ||జగ||

అనుబంధము. 4.

ఆది-త్యాగ్.

మరుద్వీతి:—5వ పుట.

సుదినమూ! సుదినమూ! సుదతులార! మీరలు మా మాశ్రమపథము
నందుబదము లిశుటఁ నెమ్మది మునం బయ్యె గమంగమన్ ||సుది||
అడఁబోవుతీర్థము తనకే యెదురై నభాతి సఫల మయ్యెఁ గోరిక...
సుదినమూ||

అనుబంధము. 5.

రూపకము-హింకన్నడ.

మరుద్వీతి 6వ పుట.

ఎంతపాపకాల మాయె?నా... .. ||కెంతపాప||
సంతలేని, జన్మమేల? జగతీర్థలిన్.నా||కెం|| ఇంతఘోర మొదవు
ననుచు, నెఱుంగనైతి నా కింత నీచమా? ... ||ఎంతపాప||

అనుబంధము. 6.

జంగమాటి-ఆది

మరుద్వీతి:—7వ పుట.

సాధ్య మగునె? యెవ్వరికిన్! పరమేశులీలలనుఁ దెలిసి మెలగఁ గాఁ ||సా||
సకలచరాచరజంతుసంతతుల జననస్థితిలయకర్మకారణుఁడు||సా||
సంతోష మొదచించు సంతతుముఁ గలిగించు సంతదానైయుండు
వనలే లేనట్లులుండు||సా||
ఎవ్వటి కెవ్వరి కేది ఘటించునో? తప్పనే యది? ధాతకు నై నన్ ||
సాధ్య మగునె?||

అనుబంధము. 7.

రూపకము-నాదనామక్రియ.

మృకంశుః:-7వ పుట.

హా! విధి! యిటుల లిఖించితే నాయలికమున॥హా॥ ఈవిపరీతముగలుగు
ననుచు నాభావమునన్ దలపోయనై తిగా ॥హా॥
పావన మగునీదర్శనభాగ్యమైన గలుగక నాపాపములు బండ్లనా?
పరమపురుష! పద్మగర్భ॥ హా॥

అనుబంధము. 12.

(కుశలవనాటకములో “కుశా! నిశపతిసమవదనా.” అనుమాదిరి)

మార్కండేయుః:-16వ పుట.

సమోమునికులనుత్రామా! సకలాఘరహితశీయమా! విమలగుణకలా-
పా॥స॥ ముద మొదవంగమీపదసరసిజముల్ మృదు ... పదసరసి
జముల్ మదిన్ వదిలక గదియిం ... తున్ ॥సమో॥

అనుబంధము. 13.

హిం-తోడి-త్రిశ్రజాతి..

శారద్యతుః:-18వ పుట.

సహపాతులార! పత్రిపుష్పపచయము గావింపసరగునఁ బోదము ॥స॥
జగదీశుం డగునీశ్వరు నర్చింపగ మనగురువుల కొనఁగుదము ॥సహ॥
కేతకి, గొజ్జంగి, కేదార, మందార, చూత, భల్లాత, కామ్రూత,
ప్రసూకము, లాతతభక్తి, గుశాగ్రముల్, సమిధలఁ జేత్రోముదం
బునఁ జేకొన రం డిటు॥సహపాతులార॥

అనుబంధము. 14.

నాదనామక్రియ-రూపకము.

అందఱు:-21వ పుట.

శివ! శివ! శివ! శంభో! శారీవర! సకలేశ్వర! ॥శివ॥

భవలతాలవిత్తా! సుధరిత్తా! రిపుజైత్తా! ప్రివిమలాంగ! నిట
లాత్తా! పాహి! గంగాధర! హరి! ॥శివ॥

సన్నతిఁ జేసెద నిన్నుఁ బ్రసన్నహృదయ! బోవుముదయ! గన్నడి
సేయకుమయ్యా! పన్నగభూషణ! శంకర! ॥శివ; శివ!॥

అనుబంధము. 15.

బాగుప-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:-23వ పుట.

అకళంకుం డగుదేశికుకడ నే నభ్యసించితిని జనకా సకలశాస్త్రములు
సర్వాగమములు ప్రకటితసూత్రాధికగ్రంథంబులు ॥అక॥ చదివిన
దానికి సారముఁ గంటిని విద్యకు వినయమే భూషణ మనుచున్,
ముదమున సనుగురుఁ డెద దీవించెనొ సదయునిశంకరుఁ డయ
గొంటచే ॥అ॥

అనుబంధము. 16.

ఆనందభైరవి-మిత్రజాతీఆట.

మార్కండేయుఁడు:-24వ పుట.

పరమేశ్వరుని భజయింపవలె దండీ! శతవన్నములు సంపూర్ణమై, ధృతిఁ
దూలి శ్శిమలం బడక మును ॥పర॥ పరముక్, గనగన్ కరుణాక
రునిక్ హరునిన్ సకలేశు గంగాధరుని శివు॥ పర॥ దారాసుతులు
పైబడి యేడ్వకమున్నే! తవిలి యమదూత లలసటఁ బరువక ము
న్నే! గళములోబడి భూతపంచకగతులు మాప్రుడిపోకమును॥ పర
మేశ్వరు॥

అనుబంధము. 17.

జంగ్లా-త్రిశ్రగతి

మార్కండేయుఁడు:-25వ పుట.

కారణ మేమి? నాజనని కనుల నీరునింప॥కా॥

నేరక నే నేమిపాపకార్యం బొనరించితిని? సారవంతోదయ మానె

గూరిమిసుతు ననుఁ గాంచదు॥ కా॥ ఇపుడు నన్ను మాటల నాడిం
చుచుఁ దానింతలోనె కృపఁ దొలంగి దుఃఖాశ్రువు లపరిమితంబుగ
నించెడి విపరీతం బయ్యెను. హరివిధి! ని న్నేమందు నయో॥కార॥

అనుబంధము. 18.

బాహువృత్తి (ఎఱ్ఱగడపాకీపాది)

మార్కండేయుఁడు:-శిశువు పుట.

చిత్తమా! యీశ్వరాయత్తం బగుమా! ఓ ఓ చి॥

పాపకార్యాచరామున నశించుమా!

(చరాము) అనిత్య మగునర్వశరీరంబులు విభవముల సర్వమని బో
ధించెను ఘనవాక్యంబులె చింతనసేయుచుఁ గడమఁ గై వల్యచగవిఁ
గాంచగా॥చి॥

పరమేశ్వరుచే నృజియింపఁబడిన పంచభూతాత్మకప్రపంచమున నె
యఁగనర్హుల మనిమురింపెనుదురీణులపోడిఁ బోగుమా॥ చిత్తమా॥

అనుబంధము. 19.

బాహువృత్తి

మార్కండేయుఁడు:-శిశువు పుట.

జయ! జయ! మృత్యుంజయ! శంకర! కివ! సకలేశ్వర! శంభో! హరి
హరి॥ జయ॥ జయ జయ గంగోత్తమాంగ! స్మరహరి! జయ గౌరీ
రమణ! ఋషభవాహ!॥ జయ జయ॥

అనుబంధము. 20.

హింశన్నడ-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:-శిశువు పుట.

మానవజన్మము దొరకుట కష్టము! మహిలో వినుమనసా! యోమన
సా॥ మా॥ మానుగ నది లభించిన జ్ఞానము నూని జరింపగ నౌ

మనసా! మనసా!॥ మా॥ సకలజగంబులు! చరాచరములు! సర్వేశు
నిదయ గల్గుటచే మనసా! వికలము గాక పెం పొండెను నెల్లెడి
సుకృత మటంచును చూపరు లలరెగ॥ మా॥ తల్లిదండ్రీగురుదా
రాసుతులును గల్లయనుటయే తెల్లము॥ మనసా॥ తృల్లిపడకు నీపి
భవము గన్గొని దుర్మతములఁ దరిబోకుము మనసా॥ మా॥ నిరత
మీశ్వరునిసేవ లొనర్చుచు నిర్మలసుఖాస్పదం బగుకై వల్యముచు
గాంచి మరల బాపనిలయం బై నపుట్టువుం జెందకుమనసా॥ మా॥

అనుబంధము. 21.

బాధప-పకి.

మార్కండేయుఁడు:— 36వ పుట.

జయ! జయ॥ మృత్యుంజయ! శంకర! శివ! సకలేశ్వర! శంభో! హరి
హరి॥ జయ॥ జయ జయ గంగోత్తమాంగ! స్మరహరి! జయ శారీ
రమగా! ఋషభవాహ!॥ జయ జయ॥

అనుబంధము. 22.

బాధప-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:—(తనలో) 37 & 38 పుటలు.

నీకుఁ జిరాయు వొసంగె శివుం డని నీతిమాలిగర్వంపకుమా! లోకరక్షకుని
సతము భజింపుచుఁ బ్రాకటధర్మం బనుష్ఠింపుమా॥ చిత్త మా
జననీజనకులపాదాబ్జములకు స్వాగంగనమస్కారంబు లొసంగి ఘన
లగు నీఋషులబోధ నీనెమ్మఁ మున నిఘోని హరుని భజింపుము॥
చిత్త మా॥

అనుబంధము. 23.

ఆది-శుద్ధతేలి.

మరువృత్తి:—శీన పుట.

నాకుమారుపే రెడఁ దలపన్ నాకేమియె తాప మగుచునుండె నిఁ

కేమిసేయుదానఁ దోచ దేదియు నా కేగతిని విధాతలిఖించెనొ॥నాకు॥
హర! మహేశ! శ్రీధర! వరదా! కాత్యాయనీశ! దీనజనశరణ్య!
పరమపురుష! రజతస్కంధరవర! దురితదూర! నామొర లాలింపు
ము॥ నాకు॥

అనుబంధము. 24.

బారుప-ఆది.

మార్కండేయుఁడు:-45వ పుట.

జననీ! వినుము నామహవీ! విలపింపకు నాకై మదిని నను బంపుము
ధైర్య మూని॥ ఓ ఓ ఓ ... జననీ॥
ధారుశీపైఁ గలబత్తెము దీరిపోవకయెమ్మత్తువుగోరిన యపు డరు
దెంచునె? యేరికై నదలుపంగన్॥ మృత్యుంజయుసేవకు నను మృత్యు
వేమిసేయఁ గలదు? సత్యస్థిరు లగుభక్తులఁ బ్రత్యహ మతఁడేలడే॥
జన॥

అనుబంధము. 25.

(డైలాగ్) హిం-కాఫీ-ఆది.

46వ పుట.

- I. మార్కం:-మాతా! నీవీతీరునవిలపింపక దగ దమ్మా! సతతము సర్వే
శ్వరుడే తో డని మతిఁదలపుము! నాపై బ్రేమకా ధృతిఁ దూల
కుసర్వమును నెఱింగియు సుతునిజీవితమునకు వేత జెందకు॥ మా॥
- II. మరు:-కశుపారఁ గనినుగంటినినా యడ లుడిపెద పనివమ్మితి సన్గడ
కేనాటికి నిచట విడచియే చనియెదవా? కాసలకున్॥
- III. మార్కం:-తప్ప దమ్మా! ధరణిలోసన్ ధాతవాసివ్రాత లెందున్
యెప్పుడో యేవేళనో స్మృతిఁ దప్పట నిజమగుఁ బ్రాణులకును
మాతా॥

అనుబంధము. 26.

ఆనందభరణి-అట.

మార్కండేయుఁడు:-46వ పుట.

ఏ మనుచునిను నుతియింతు సర్వేశ! భవదీయమహిమల నెవరి కగు
గొనియాడ గౌరీశా!! ఓహోహో! యెచటఁ గాంచిననీప్రపంచము
నీవయై యల రారెడవు॥ యే! ఆహా! సత్తు చిత్తను రెంటియందు
నను జరియింతు వని తొలుచదువులందున వ్రాసి యుండుటను
తండ్రి! సర్వసముడవు, సకలకర్మల సాక్షి వగుభగవంతుడవు॥ యే॥

అనుబంధము. 29.

హిం-మోహన-ఏకతాళం

మార్కండేయుఁడు:-48వ పుట.

దీనపోషా! రుచిరవేషా! శేషాభూషా!॥ దీ॥ సకలచరాచరమయ మగు
బ్రహ్మాండకుహరమందున నెల్లాడలన్ బ్రకటితముగ నీస్వస్వరూప
మేవారుచుండ జగనీశుడై వికల్పబిచ్ఛలను దండించెనుతావకపదసర
నీరుహముల నమ్మితి భవబంధవిమోచన! శంకర! శివ! భువనపావ
నా! నిటలాక్షా!॥ దీన॥

అనుబంధము. 33.

మోహన-ఏక

యము:-62వ పుట.

డింభకుఁ బరిమార్చెన విజృంభించెన భుజశౌర్యము దంభంబులు గావు
యదార్థంబు నారదమునివరా॥ డిం॥ కుంభిన్పైఁ దారలు పడఁగూ
లినఁ గులపర్వతంబు లంభోధులు గలగిన ధర్మాచరణమునను గొం
కక॥ డిం॥ నుగరుణోరగవిద్యాధరక్ష్మరు లాదెగ నిజు లడ్డంబైన
ను భీకరగదచే జెంజాడెద॥ డింభ॥

అనుబంధములు.

85

అనుబంధము. 35.

హిం-బ్యాగ్-అది.

మార్కండేయుడు 66వ పుట.

పురహర! గిరివర! సురమునిపూజితచరణాంబుజయుగ! సర్వేశా! పుర||
కరుణాకర! శ్రీతలోకశరణ్యా! కాలకంఠి! గంగాధర! జయ జయ||
పుర||

సాక్షి:—హేదుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ కళాప్రపూర్ణా! హేసగుణ! నిర్గుణ!
సచ్చిదానందస్వరూపా!

చరణం—పరిపరివిధముల మొర జేసెడిన స్మరమన సేయకు! పరమద
యాభూ|| పురహర||

అనుబంధము. 36.

బ్యాండుమట్టు.

యముడు 70వ పుట.

దురహంకారా! దురితవిచారా! నిరుపమక్రూరా! నిను నిక సై పను
పరిమార్తుక్ ఖలా!|| దు|| యీ నా కిరముచ గలపాశమ్మున నీదుజ్జీ
వమ్ము దీసి కాలరాచి నాశన మొనరింతు నిదే! దుష్టా! కాచి
కొమ్మా!|| దుర||

అనుబంధము. 37.

పూర్ణషడ్జమం-ఏక.

మార్కండేయుడు-72వ పుట.

హరా! పురందరాఽర్చితపదారవింద! శ్రీధరా!||హ|| కారుణ్యసాగరా! క
లుషవిదూర! కామితమందార! శంకరా! భరియింపగ జాలను, య
మబాధల సాధుజనపోష|| హరా!||

మార్కండేయనాటకము.

అనుబంధము. 38.

మరట-ఆది.

యముడు-74వ పుట.

లోకనిచయము దయాపరత నాలోకించెడు సర్వేశ్వరుకృపచే, నీకసాధ్య
మగుకార్యం బేదియు, లేక యుండుగాక పాకటంబుగ॥ లోక॥ నీచ
రిత్రవినినను జదివిన జింతించిననున్ లిఖించినవారల నేవకుం
డు గాత పాపనిచయము స్వేచ్ఛారతి దివి జేరుదురుగాత॥ లోక॥

అనుబంధము. 39.

మరట-ఆది.

మృకం, మరు-75వ పుట.

ఆనంద మానంద మాయ మహానుభావుఁ డైనశంకరునికృప॥ నానంద॥
సూనుడేమగునా యనుచుఁ దలంచిన మానసాంబురుహములు విక
సించెనుఁ మానుగఁ ద్రిశగంబుల యందున సన్మంగళప్రదంబై
రాజిల్లగ॥ నానంద॥ హర! హర! మృత్యుంజయ! సర్వేశ్వర! హర!
హర! గౌరీవర! శ్రీతరక్షక! దురితదూర! నిరతముఁ గాపాడుము న
రదా! కరిచర్మాంబర! మంగళ॥ మానంద॥

National Library,
Calcutta-27

682